

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมและเสนอไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - การมีส่วนร่วม
 - การป้องกันอาชญากรรม
 - ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน
 - ยุติธรรมชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม
 - ประวัติความเป็นมาของโครงการราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน
 - อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน
 - ผลการดำเนินงานตามโครงการราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วม

Rom P. Yadav (1980, p. 87) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกระหว่างกัน

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

ลือชัย ศรีเงินยวง และ ผาสุก เอกวาณิช (2526, น. 12-13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงต้องไม่หมายความว่าเพียงแต่การดึงประชาชน

เข้าร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบ เป้าหมายของงาน” และ “กำหนดให้มีการร่วมงาน” ดังที่ผ่านมาแต่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่คิดค้นปัญหา วางแผนปฏิบัติงานดูแลกำกับ ตลอดจนประเมินผลติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงต้องหมายถึงการมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชนการพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6) ได้เสนอความหมายหลักสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกันในเรื่องต่อไปนี้นำบรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขอจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2536, น. 24) ได้กล่าวถึงหลักการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน และลดจำนวนอาชญากรรมในสังคมที่สำคัญได้แก่ การกระจายอำนาจในการบริหารงานยุติธรรม (Decentrazation) พร้อม ๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่

1. ประชาชนและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในความพยายามที่จะป้องกันอาชญากรรม
2. องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือโครงการที่เอกชนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น

3. จัดให้มีโครงการร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างภาครัฐและเอกชนในระดับต่าง ๆ

4. เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องมีหน้าที่ให้การสนับสนุนโครงการป้องกัน

Caldwell (1965, p. 78) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการของตำรวจว่าการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนจะเป็นผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับงานของตำรวจ เพราะการที่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนนั้นจะนำมาซึ่งความสะดวกรวดเร็วในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรมและนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบสวนที่มีประสิทธิภาพเป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ประหยัดงบประมาณลดความเสี่ยงภัยต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน และยังเป็นผลดีต่อโครงการ ลดอัตราการเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็กเยาวชนในชุมชนลงได้

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคลต่าง ๆ ในทุกระดับที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้าน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิหรือองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ และรวมถึงเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของรัฐในทุกระดับได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมอาจจะโดยตรงที่ผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน การมีส่วนร่วมทางอ้อมโดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มและหรือการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนจึงหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการตามโครงการ ดังนี้

1. ร่วมคิด หมายถึง การให้โอกาสให้คณะกรรมการสถานีตำรวจและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูล สภาพปัญหา ค้นคว้าปัญหา ค้นหาสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสถานีตำรวจของตนเอง ตลอดจนรวมถึงการศึกษาหาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเสนอความต้องการของชุมชนสร้างรูปแบบวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์และสนองความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจ

2. ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การให้โอกาสคณะกรรมการสถานีตำรวจร่วมตัดสินใจทางเลือกที่จะใช้ทางเลือกที่มีอยู่หรือการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยอาศัยระบบข้อมูลที่ผ่านการประมวลวิเคราะห์มาใช้ประกอบการตัดสินใจ

3. ร่วมวางแผน หมายถึง คณะกรรมการสถานีตำรวจมีโอกาสในการวางแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมของสถานีตำรวจ เพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจโดยอยู่บนพื้นฐานการนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอาชญากรรมปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจที่ผ่านการประมวลวิเคราะห์แล้วอย่างเป็น

ระบบไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ปัญหาความต้องการของชุมชนหรือองค์กร และศักยภาพของชุมชน ตลอดจนร่วมวางแผนลงทุนในกิจกรรมตามขีดความสามารถของสถานีดำรงจั้น ๆ

4. ร่วมทำ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานีดำรงจในการปฏิบัติการดำเนินงานตามกิจกรรม แผนงาน โครงการ หรือนโยบายที่วางแผนไว้ของสถานีดำรงจเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยให้สอดคล้องกับภูมิปัญญา ทรัพยากรที่มีอยู่ตรงตามช่วงเวลาและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

5. ร่วมติดตาม ประเมินผล หมายถึง การที่คณะกรรมการสถานีดำรงจมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ หรือกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไปแล้วให้ประโยชน์ตลอดไป ตลอดจนการวิเคราะห์ถึงผลสำเร็จว่าเป็นอย่างไรสามารถแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของชุมชน หรือสถานีดำรงจได้จริงหรือไม่ มีปัญหาอะไรบ้างที่เกิดขึ้นที่จะต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข หรือมีแนวทางอะไรบ้างที่จะต้องผลักดันไปสู่แผนงานโครงการแผนงานหรือนโยบายของสถานีดำรงจต่อไป ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีการประมวลวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบที่สมบูรณ์และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไปอย่างเป็นกระบวนการ

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, น. 183) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อดิน รพีพัฒน์ (2527, น. 320) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างที่ไม่ใช่การกำหนดจากภายนอก แล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ว่าทุกอย่างจะต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดขึ้นเอง ซึ่งอาจแบ่งการมีส่วนร่วมออกได้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา
3. ร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ไขปัญหา
4. ร่วมในการดำเนินการตามแผน
5. ร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผล

สำเร็จ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2533, น. 17-19) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ประชาชนมาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับ

ผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

บังลังก์ วิเศษศรี (2543, น. 9) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน ติดตามและตรวจสอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการของตนหรือของกลุ่ม

รัตวัลย์ วจนรจนา (2544, น. 174-175) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหมายถึง การให้โอกาสประชาชนได้ตัดสินใจ และหาทางเลือกตลอดจนกำหนดทิศทางในการพัฒนาด้วยตนเองทั้งนี้เพราะประชาชนจะเป็นผู้รับประโยชน์และผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งในแง่ดีและไม่ดี โดยร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานตามโครงการที่จะทำในชุมชนตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

พัชรี สิริโรส (2546, น. 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องในการทำงานหลายรูปแบบหลายระดับ คือ การมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อมูล การร่วมปรึกษาหารือ และการร่วมในการตัดสินใจ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปความหมายได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยปราศจากการกำหนดจากภายนอกเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ลุล่วงไป

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถ้าพิจารณาในแง่ของความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็สามารถแยกความสำคัญได้ดังนี้

1. เนื่องจากโครงการพัฒนาชุมชนในทุกโครงการ จะมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งคือ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีการกินดีอยู่ดีมีรายได้สูง มีมาตรฐานการครองชีพสูง รวมตลอดถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนได้ยอมรับและให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาชุมชน โครงการเหล่านั้นย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย ในทางตรงข้ามหากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนไม่เห็นด้วย ไม่ให้การสนับสนุนจนถึงขนาดทำการต่อต้านและโครงการพัฒนาชุมชนนั้นย่อมประสมกับความล้มเหลวในที่สุด

2. เนื่องจากการยอมรับที่ว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ดีถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่นั้นมานานอย่าง

ต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้เรื่องราวของสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การที่ให้ประชาชนในชุมชนนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้เป็นอย่างดี ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี เพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากขึ้น

3. เนื่องจากตระหนักว่าแนวคิดของการพัฒนาชุมชนในลักษณะที่จะใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการ ตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น การที่จะให้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุดแล้วยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าประชาชนไม่ยอมรับไม่ให้ความร่วมมือ หรือขนาดต่อต้านในสิ่งที่บังคับหรือชี้แนะให้เขา

4. ในประเทศที่การปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มามีแนวทางในการปูพื้นฐานเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เกิดขึ้นทุกระดับ ในการพัฒนาชุมชนก็เช่นกันแนวคิดของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ จะช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนจริง ๆ อาทิ ความเสมอภาคทางการเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักอดทนและอดกลั้นต่อความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ การเคารพในสิทธิหน้าที่ เป็นต้น

นอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปเขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม

4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย

5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทกกระทือ้นต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

ดังนั้นจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะช่วยสนับสนุนความสำเร็จของโครงการได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการได้รับการยอมรับและการสนับสนุนของประชาชนในพื้นที่ จะทำให้ทราบถึงข้อมูลและสภาพปัญหาของพื้นที่ และรูปแบบของการพัฒนาหรือการทำโครงการใด ๆ ก็ตามไม่สามารถใช้เป็นรูปแบบสำเร็จตายตัวได้ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ปัญหา และสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญคือการรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของจะทำให้การแก้ปัญหาของชุมชนตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในปัจจุบันบุคคล ที่เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกระบวนการที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยให้เป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสำคัญระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายการถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชนซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันมีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคมในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหารสถานะและอำนาจในสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติเพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปของสถาบัน โครงการ กฎหมายและอุดมการณ์แนวใหม่

บัณฑิต อ่อนดำ (อ้างถึงใน อนงค์ พัฒนจักร, 2535, น. 46) การมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา เป็นการวัดเชิงคุณภาพ 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎี กับแนวคิดภาคปฏิบัติดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญกับความ ต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและ แนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน การสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา เป็น ขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและ นามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏ ในรูปของการประเมินย่อย อันนับเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำให้รูปของการ ประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปยอด

White (1981, p. 18) ให้คำจำกัดความ การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ ด้วยกันคือ มิติที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่ 2 คือ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการ ลงมือปฏิบัติภารกิจที่ได้ตัดสินใจ มิติที่ 3 คือ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดการดำเนินการ

องค์การสหประชาชาติ (อ้างถึงใน พนัส พฤษสุพันธ์, อุบล จันท์เพชร, และ จินตนา ชุณหะมุขดา, 2545, น. 15) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นโดยการอาสาสมัครหรือการ รวมตัวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่มีได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้ผลทันทีแต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในที่สุด

เจมส์ คัดด์ ปีนทอง (2527, น. 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6-7) ได้ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่ามีดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเงื่อนไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

World Health Organization (सानิตีย์ บุญชู, 2527, น. 10-11) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าได้รับผลประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็น เรื่องกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจ เป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้าถึงมีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วมพัฒนาใน รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเอง ได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรม หนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือ ผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

อานุกาพ ภีรลภ (2528, น. 21-22) กล่าวถึงพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการคือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีศักยภาพ ที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนต้องมีความสามารถในการค้นหาความ ต้องการ วางแผน จัดการ บริหารองค์กร และการให้ทรัพยากรในที่สุด

2. ประชาชนต้องมีความพร้อมในการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทาง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ กายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม

3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความเข้าใจ เห็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วม จะต้องไม่ใช่เป็นการบังคับหรือการผลักดันไม่ให้เข้าร่วม โดยที่ ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมนัยหนึ่งนัยใด

4. ประชาชนต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีโอกาสที่จะ เข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตน ต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

การที่ประชาชนจะตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระบบนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในด้านบุคคลและกลุ่มคน และปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร ซึ่งการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก ดังมีผู้ใดความเห็นดังนี้

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ทัดดาว บุญपाल (2530, น. 27) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพของสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนี้แล้ว ได้ศึกษาแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงและเงิน เป็นสิ่งหนึ่ง que แสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจ แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

Reeder (1974) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้ายตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่า บุคคล และกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคล และกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง
4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล บางครั้งมีรากฐาน มาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
5. ความคาดหวังบุคคล และกลุ่มบุคคล จะมีพฤติกรรมตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องมีพฤติกรรมในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่น
6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคล มักจะ做事情ต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรต้องกระทำเช่นนั้น
7. การบีบ บังคับ บุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะ做事情ต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ
8. นิสัย หรือประเพณี บุคคลหรือกลุ่มบุคคล มักจะ做事情ต่าง ๆ ซึ่งมีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส บุคคลหรือกลุ่มบุคคล มักจะเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส

10. ความสามารถบุคคลหรือกลุ่มบุคคล มักเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนมีความสามารถ

11. การสนับสนุนบุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะเริ่มปฏิบัติงานเมื่อเขาู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุน

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1978, pp. 41-49) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และการตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมการเงินและการบริการ

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ส่วนตัวในสังคม หรือในรูปของวัตถุก็ได้

โคเฮน และ อัฟโฮฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980, pp. 219-222, อ้างถึงใน เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล, 2545, น. 11) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จากการศึกษาในเรื่องลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวคิดของ โคเฮน และ อัฟโฮฟฟ์, เจมส์คัตตี ปิ่นทอง และ อคิน รพีพัฒน์ เป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในโครงการเมืองไทยแข็งแรงมากที่สุด จึงได้ผสมผสานออกมาเป็น 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ

หมู่บ้านในการวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

อคิน รพีพัฒน์ (2531, น. 49) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการพัฒนาซึ่งมี 5 ระดับ คือ

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

WHO/UNICEF (1978, pp. 41-49) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผลและประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. การได้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น สมทรง รักษาเผ่า และ สรวงศ์ภู่ณัฏ์ ดวงคำสวัสดิ์ (2540, น. 48) กล่าวว่าจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในการพัฒนาเรื่องต่าง ๆ คือ

1. จะช่วยให้แผนต่าง ๆ ที่วางไว้นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการ และค่านิยมของประชาชนหรือชุมชน
 2. จะได้รับแนวคิดใหม่ ๆ และภูมิปัญญาของชุมชนช่วยแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
 3. ช่วยให้เกิดการไว้วางใจและสนับสนุนในการดำเนินงาน
 4. ช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาหรือให้ความสนใจปัญหา และพัฒนาความสามารถที่จะนำไปสู่การรับผิดชอบในการดำเนินงานด้วยตนเอง
 5. จะช่วยให้เกิดการประสานงานภายในชุมชน
 6. จะพัฒนาให้เกิดแนวคิดที่เป็นสังคมประชาธิปไตย
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, น. 27-28) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้

ดังนี้

1. ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้
2. ทำให้งานที่ยากบางอย่างสำเร็จขึ้นมาได้
3. ทำให้บุคคลคิดช่วยตนเอง
4. ให้ความช่วยเหลือที่ตรงกันกับที่ต้องการ
5. ทำให้สามารถประหยัดทรัพยากรลงได้
6. ทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ
7. เพิ่มทางเลือกที่ดีเพื่อการตัดสินใจ
8. เกิดการสร้างฉันทามติหรือความเห็นพ้องต้องกันขึ้นมาได้
9. ทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง
10. ทำให้การดำเนินงานของชุมชนหรือสังคมนั้นโปร่งใส
11. ทำให้บุคคลที่อาจยอมรับยากยอมรับโครงการนั้นได้

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับตัวบุคคลและสังคม ดังนี้

1. ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร (Communication Theory)

โรเจอร์ (Roger, อ้างถึงใน บริววรรณ แสงพิทักษ์, 2545, น. 22) ได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับสิ่งใหม่กับกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ว่า การที่บุคคลจะมีการยอมรับสิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะส่วนตัว

ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดินและความสามารถเฉพาะอย่างซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา

2. ช่องทางการสื่อสาร ความรู้ หรือกระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งประกอบไปด้วยผู้ส่ง การ หรือแหล่งกำเนิดสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสารซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสารแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ช่องทางสื่อมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interperson Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อการถ่ายทอดข่าวสารกับผู้รับสาร

จากทฤษฎีนี้สรุปได้ การสื่อสารมีอิทธิพลต่อ การเพิ่ม ความรู้ สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น นำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไปยังอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นส่วนประกอบของตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยศึกษา ตลอดจนปัจจัยส่วนตัวอันประกอบไปด้วย อายุ ระดับการศึกษา และรายได้

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคม

เฮย์ (Hay, 1951, p. 127, อ้างถึงใน เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล, 2545, น. 15) ได้กล่าวว่า ในการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงและในทำนองเดียวกัน เกษตรกรผู้ทำไร่นาเต็มเวลาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่าเกษตรกรผู้ทำไร่นาไม่เต็มเวลาจากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน บุคคลนั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความพร้อมด้านอายุเศรษฐกิจ อาชีพ มีความสามารถของตนเองที่จะเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา และถ้าบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้มีโอกาสเข้าร่วมก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมในทุกขั้นตอน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคม

เฮย์ (Hay, 1951, p. 127, อ้างถึงใน เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล, 2545, น. 15) ได้กล่าวว่า ในการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคมสถานภาพ

ทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงและในทำนองเดียวกัน เกษตรกรผู้ทำไร่นาเต็มเวลาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่าเกษตรกรผู้ทำไร่นาไม่เต็มเวลาจากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน บุคคลนั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความพร้อมด้านอายุเศรษฐกิจ อาชีพ มีความสามารถของตนเองที่จะเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา และถ้าบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้มีโอกาสเข้าร่วมก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมในทุกขั้นตอน

การป้องกันอาชญากรรม

อาชญากรรม เป็นที่ควบคู่อยู่กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมใดก็ตาม จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละสังคม ดังคำกล่าวของ อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1970, p. 1) ที่ว่า “ไม่มีสังคมใดไม่เผชิญกับปัญหาอาชญากรรมเพียงแต่รูปแบบหรือลักษณะของอาชญากรรมในแต่ละสังคม อาจจะเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป มิได้เป็นเช่นเดียวกันทั่วทุกแห่งเท่านั้น”

อาชญากรรมมีความหมายที่แตกต่างกันไป เนื่องจากแต่ละสังคมต่างมองอาชญากรรมแต่ละด้านไม่เหมือนกัน บางครั้งในสังคมหนึ่งการกระทำแบบหนึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรม แต่อีกสังคมหนึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งนักวิชาการหลายฝ่ายต่างตระหนักดีถึงปัญหาดังกล่าว สรุปได้ความว่า “อาชญากรรมไม่ใช่สิ่งที่เราจะทำความเข้าใจในลักษณะเดียวกันได้ง่าย เหมือนกับที่เรามองเห็นว่าอะไรเป็นต้นไม้ อะไรเป็นโต๊ะ ทั้งนี้เพราะว่าอาชญากรรมเป็นแนวคิดอย่างหนึ่งที่มีความเป็นนามธรรมสูง หรือมโนภาพที่สร้างขึ้นมาจากสมาชิกของสังคม อาชญากรรมมิใช่เป็นส่วนหนึ่งในความเป็นจริงที่เราประสบอยู่ แต่เป็นเรื่องของการแปลความหมายอย่างหนึ่ง ในหลาย ๆ อย่างที่เป็นไปได้ จากปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ที่เป็นจริง ดังนั้นอาชญากรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ หรือการเลือกของแต่ละสังคมว่า สมควรจะกำหนดให้การกระทำอย่างไรเป็นอาชญากรรมและการกระทำอย่างไรไม่เป็นอาชญากรรม ซึ่งปัญหาที่ตามมาสำหรับนักสังคมวิทยา ก็คือ จะอธิบายความแตกต่างระหว่างอาชญากรรมกับการกระทำอย่างอื่นได้อย่างไรและอาศัยหลักเหตุผลหรือหลักฐานใด มาสนับสนุนหรือประกอบคำอธิบายนั้น”

จากปัญหาดังกล่าว จึงต้องทำความเข้าใจถึงคำจำกัดความหมายของคำว่าอาชญากรรม ซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อาชญากรรม ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Crime โดยรากศัพท์มาจากภาษละตินว่า Crimen หรือ Criminis ซึ่งความหมายดั้งเดิมหมายถึง การตัดสินใจ คำพิพากษา การจับกุม หรือ การลงโทษ ต่อมาความหมายได้เปลี่ยนแปลงไป คือ หมายถึง ความผิด การร้องทุกข์จากผลของความผิด แต่ต่อมาเมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “อาชญา” ว่า อำนาจ หรือโทษ มักใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระราชอาญา และคำว่า “กรรม” หมายถึง การกระทำ การกระทำที่สนองผลร้าย ซึ่งทำไว้แต่ปางก่อน จากความหมายตามพจนานุกรม เมื่อรวมคำสองคำเข้าด้วยกัน อาชญากรรม จึงหมายถึง การกระทำหรือความประพฤติอันถือว่าเป็นความผิด และผู้กระทำต้องรับโทษตามกฎหมาย

ซูเธอร์แลนด์ และ เครสเซย์ (Sutherland & Cressey, 1966, p. 4) ให้ความหมายว่า “อาชญากรรม คือ การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญา การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะนำประณามหรือนำลงโทษสักเพียงใด ไม่ว่าจะผิดศีลธรรมมากน้อยแค่ไหน หรือเลวทรามสักเพียงใดก็ตาม ยังไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้”

เวตเตอร์ และ วิลเวอร์แมน (Vetter & Silverman, 1986, p. 6) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอาชญากรรมว่า เป็นพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือเชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ อีกหลายสิ่ง เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากแนวประพฤติดังกล่าว ซึ่งแนวประพฤติดังกล่าวเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น เพื่อให้คนส่วนใหญ่ในสังคมอยู่ในกรอบที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม หากใครประพฤติเบี่ยงเบนไปจากกรอบดังกล่าว สังคมก็จะมองเห็นและแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ออกไป ดังนั้นการพิจารณาว่าอาชญากรรมเป็นการละเมิดกฎหมายเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ถูกต้องเพราะกฎหมายอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้เสมอ

อัณณพ ชูบำรุง (2532, น. 4) กล่าวว่า อาชญากรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่มีผลให้บุคคลและสังคมได้รับอันตราย ทั้งชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน จึงจำเป็นต้องมีการลงโทษผู้ประพฤติเช่นนั้น โดยฝ่ายที่มีอำนาจตามกฎหมาย

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น พบว่ามีความแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามเมื่อพอจะสรุปความหมายของ อาชญากรรม โดยพิจารณาถึงปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ปัจจัยทางด้านกฎหมายและปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา ซึ่งปัจจัยทั้งสองแม้จะแตกต่างกันทางเนื้อหา แต่แท้จริงแล้วต่างก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดบทลงโทษโดยกฎหมายมีวัตถุประสงค์ควบคุมพฤติกรรม และจำกัดขอบเขตแห่งความประพฤติของสังคม ซึ่งกำหนดโทษหนักเบาเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลความเชื่อ และค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ทุกสังคมต้องมีอาชญากรรมเกิดขึ้น มากน้อยแค่ไหนหรือมีความรุนแรงมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับสังคมนั้นจะมีคนชั่วคนดีปะปนกันอยู่แค่

ไหน เราไม่สามารถควบคุมคนชั่วให้เป็นคนดีและไม่ให้กระทำผิดได้ แต่เราสามารถควบคุมไม่ให้คนชั่วมีโอกาสกระทำผิดได้ อาจกล่าวได้ว่าทุกสังคมจะควบคุมอาชญากรรมให้อยู่ในระดับที่สังคมนั้นยอมรับได้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การป้องกันอาชญากรรมย่อมดีกว่าการแซ่ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงเห็นพ้องต้องกันว่า หากสามารถป้องกันไม่ให้อาชญากรรมก่อความเสียหายแก่คนทั่วไปย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษยชาติ

วิลสัน และ แมคลาเรน (Wilson & McLaren, 1973, p. 14) เสนอว่า การป้องกันอาชญากรรมที่ได้ผลนั้นจะต้องกระจายกำลังตำรวจออกตรวจท้องที่ให้ทั่วถึง เนื่องจากการปรากฏตัวของตำรวจ ย่อมมีผลต่อการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรม อีกทั้งทำให้ประชาชนรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย เมื่อเห็นตำรวจออกตรวจพื้นที่ทั่ว ๆ ไป อย่างสม่ำเสมอ

กุนเธอร์ ไกเซอร์ (Keiser, 1980, p. 65) ได้กล่าวถึงหลักการป้องกันอาชญากรรมสามารถทำได้ 3 ลักษณะ

1. การป้องกันเบื้องต้น ได้แก่ การป้องกันโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งเปรียบเสมือนเชื้อโรค มิให้เป็นอันตรายต่อประชาชน เป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข ที่จะทำให้อาชญากรรมให้เป็นไปในทางที่ลดอาชญากรรมให้น้อยลง เช่น การให้การศึกษแก่ประชาชน เป็นการแก้ปัญหาความยากจน เป็นการว่างงาน เป็นต้น

2. การป้องกันเบื้องต้น ได้แก่ การป้องกันในกรณีที่มีสิ่งบอกเหตุว่าบุคคลใดหรือกลุ่มใด น่าจะก่ออาชญากรรมขึ้น ก็เข้าทำการขัดขวาง หรือทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งเหตุให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเสียแต่เนิ่น ๆ หรือทันทีทันใดที่จะกระทำได้ โดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมมือ ร่วมใจ จากประชาชน ภาคเอกชน เช่น เห็นคนแปลกหน้าเข้ามาในพื้นที่ที่รีบแจ้งพฤติกรรมผู้ที่มีท่าทีน่าสงสัยให้ตำรวจทราบ เป็นต้น

3. การป้องกันเบื้องต้นหลาย หรือการป้องกันปลายเหตุ คือ การป้องกันไม่ให้ผู้ที่เคยกระทำผิดแล้ว ต้องมากระทำผิดซ้ำอีก เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เข้ามาอยู่ในสังคมได้ตามปกติ

จากการป้องกันทั้งสามลักษณะนี้ ไกเซอร์ ได้เสนอว่า ผู้ที่มีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในสังคมนั้น คือ ทุก ๆ คนในสังคม ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่ตนต้องร่วมแรงร่วมใจกันป้องกัน เพราะว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาของทุกคนในสังคม

จอห์นสัน (Johnson, 1978, p. 497) ได้เสนอแนวทางป้องกันอาชญากรรมไว้ 2 ทางด้วยกัน คือ

1. การป้องกันอาชญากรรมที่มุ่งต่อบุคคล โดยการบังคับใช้กฎหมายให้บุคคลปฏิบัติ ตาม ด้วยการยับยั้งผู้ที่ประกอบอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ และการแก้ไข สภาวะสังคมขั้นพื้นฐานหรือการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของแต่ละบุคคล

2. การป้องกันอาชญากรรมที่มุ่งต่อสิ่งแวดล้อม โดยรวมเอาความสัมพันธ์ทุกอย่างที่มี อยู่ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมภายนอก ตลอดจนอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม ได้ มาวิเคราะห์หาแนวทางป้องกัน ด้วยการเปลี่ยนแปลงชุมชน ให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการ ป้องกันอาชญากรรม

เร็กเลส (Reckless, อ้างถึงใน คำรณวิทย์ ฐประจ่าง, 2548, น. 38) ได้ให้ความหมาย ของการป้องกันอาชญากรรมว่า เป็นความพยายามที่จะสกัดกั้นล่วงหน้ามิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น ในขณะที่การแก้ไข หมายถึง การลดการกระทำผิดซ้ำสอง

อัลเลน (Allen, อ้างถึงใน คำรณวิทย์ ฐประจ่าง, 2548, น. 38) ได้กล่าวว่า การป้องกัน อาชญากรรม หมายถึง ความพยายาม หรือ การเตรียมการ หรือการยับยั้งการทำความผิดมิให้ เกิดขึ้น

เบคคาเรีย (Beccaria, อ้างถึงใน คำรณวิทย์ ฐประจ่าง, 2548, น. 38) ได้เสนอทัศนะ เอาไว้ในการป้องกันอาชญากรรม ไว้อย่างกว้าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. การป้องกันอาชญากรรมต้องมีการวางรากฐานโดยนักปรัชญาที่เฉลียวฉลาด พร้อมด้วยคุณธรรม รวมทั้งมีการบัญญัติกฎหมายที่เที่ยงธรรม
2. การป้องกันอาชญากรรมต้องอาศัยผู้รักษาและตีความกฎหมายที่เที่ยงตรง
3. การป้องกันอาชญากรรมต้องครอบคลุมถึง การสนับสนุนคุณงามความดีในสังคม โดยยกย่องสรรเสริญ และให้รางวัลแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ
4. การป้องกันอาชญากรรมต้องเน้นความสำคัญที่ส่งเสริมปรับปรุงระบบการศึกษา ให้สมบูรณ์

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมหมายถึง การสกัดกั้นมิให้ เกิดอาชญากรรมในเบื้องต้น ซึ่งสามารถทำการวางแผน เตรียมการ และลดการกระทำผิดซ้ำสองได้ ในขั้นตอนเดียวกัน ถือว่าการป้องกันอาชญากรรมเป็นมาตรการที่จะหยุดยั้งการเกิดอาชญากรรม อย่างได้ผลดีที่สุด

การบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach)

เมื่อโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ในต้นศตวรรษที่ 19 ได้ก่อให้เกิดภาวะที่ คนจากชนบทอพยพเข้าสู่ตัวเมืองที่เป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เมืองเหล่านั้นเติบโตมี ประชาชนอาศัยอยู่มาก ภายใต้สภาพการณ์ที่เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้เองได้ก่อให้เกิดปัญหา

สังคมในด้านต่าง ๆ ติดตามมา โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมในชุมชนเมืองได้ทวีปริมาณเพิ่มมากขึ้น สำหรับประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศชั้นนำในการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีความตื่นตัวต่อการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเป็นพิเศษ กิจการตำรวจได้รับการก่อตั้งขึ้นโดย เซอร์ โรเบิร์ต เพียล์ (Sir Robert Peel) เลขาธิการรัฐสภาของประเทศอังกฤษ ในระหว่างปี ค.ศ. 1822-1829 ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำริเริ่มผลักดันให้มีการตั้งระบบตำรวจยุคใหม่ โดยเพียล์ได้กำหนดหลักการตำรวจอาชีพไว้ 9 ประการ ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2527, น. 44-45)

- ข้อ 1 การป้องกันอาชญากรรมเป็นภารกิจพื้นฐานของตำรวจ
- ข้อ 2 ตำรวจต้องได้รับความเคารพนับถือและยกย่องจากประชาชนอย่างแท้จริง
- ข้อ 3 การที่ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นการชักนำให้ประชาชนเคารพยำเกรงตำรวจ
- ข้อ 4 การปฏิบัติหน้าที่เชิงบังคับขู่เข็ญของตำรวจ จะเป็นผลให้ประชาชนสนับสนุนกิจการตำรวจลดน้อยลงเป็นสัดส่วน
- ข้อ 5 ตำรวจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ บังคับใช้กฎหมายด้วยความเที่ยงธรรม
- ข้อ 6 ตำรวจพึงใช้กำลังอาวุธในกรณีจำเป็นสุดวิสัย ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แล้ว
- ข้อ 7 ตำรวจและประชาชนเสมือนบุคคลเดียวกัน
- ข้อ 8 ตำรวจเป็นตัวแทนของกฎหมาย
- ข้อ 9 สังคมที่ปลอดจากอาชญากรรมและความยุ่งเหยิง ย่อมเป็นสิ่งที่ทดสอบประสิทธิภาพในการทำงานของตำรวจ

เซอร์ โรเบิร์ต เพียล์ (Sir Robert Peel, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบุญ, 2526, น. 8) ได้รับยกย่องในเวลาต่อมาว่าเป็น “บิดาของตำรวจยุคใหม่” ได้มุ่งเน้นให้บุคลากรตำรวจ ภายใต้บังคับบัญชาได้ตระหนักว่า การป้องกันอาชญากรรม คือ งานหลักของตำรวจ และมีความสำคัญยิ่งกว่าการสืบสวนสอบสวนการจับกุม และการลงโทษผู้กระทำผิด ทศนะของเพียล์ได้กลายเป็นพื้นฐานของการก่อกำเนิดแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) เพื่อป้องกันอาชญากรรมขึ้น ยุทธวิธีหลักของตำรวจในการป้องกันอาชญากรรม ตามทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายก็คือ การตรวจท้องที่ ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นกระดูกสันหลังของงานตำรวจ ย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรม เพราะความเกรงกลัวการจับกุม ฉะนั้นตำรวจสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบ และรถวิทยุสายตรวจ จึงควรมีลักษณะเด่นชัดเห็นได้ง่าย เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งอาชญากร นอกจากนั้น การตรวจท้องที่โดยสม่ำเสมอต่อเนื่อง จะทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกว่ามีตำรวจและการกระจายกำลังตำรวจอยู่ทั่วไปทุกแห่งหน

ยุทธวิธีหลักในการป้องกันอาชญากรรมตามแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย คือ การตรวจท้องที่ การปรากฏตัวของตำรวจ และเข้าระงับยับยั้งอาชญากรรมเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ซึ่งองค์ประกอบหลักของยุทธวิธี คือ กำลังตำรวจ อาวุธ เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ เขตพื้นที่รับผิดชอบ ในการตรวจในงานประจำ การระดมกำลังรวมตัวกันอย่างเร่งด่วนในกรณีมีเหตุพิเศษ แนวทางบังคับใช้กฎหมาย และหลักการตำรวจอาชีพที่กำหนดขึ้นมา ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายและได้ขยายขอบเขตไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว องค์การตำรวจอาชีพกลายเป็นองค์กรหลักที่จำเป็นของประเทศต่าง ๆ ในโลก

เบคคาเรีย (Beccaria, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบุญ, 2531, น. 14-15) ได้นำเสนอหลักการป้องกันอาชญากรรม สรุปสาระสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การป้องกันอาชญากรรม ต้องเริ่มจากการคัดเลือกสรรหาบุคคลที่ฉลาดปราศรัยปรืออง ซึ่งพร้อมที่จะสร้างประโยชน์แก่สังคม โดยบุคคลดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในการบัญญัติกฎหมาย ที่ยุติธรรมเพื่อเป็นรากฐานของสังคม

2. กฎหมายที่ยุติธรรมต้องได้รับการบังคับใช้ โดยผู้พิทักษ์รักษากฎหมาย และผู้พิพากษาที่รักความสัตย์จริง เพื่อปกป้องความยุติธรรม ถ้าหากมีผู้พิทักษ์รักษากฎหมาย และผู้พิพากษาที่มีคุณภาพในจำนวนที่มากพอก็สามารถลดอันตรายจากการใช้กฎหมายในทางที่ผิดน้อยลง

3. สังคมมุ่งส่งเสริม สนับสนุนคุณความดีในสังคม

4. การศึกษาที่สมบูรณ์ จัดเป็นวิธีการที่แน่นอนที่สุดแต่ก็นับได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากลำบากที่สุดในการปลูกฝังเพื่อป้องกันอาชญากรรม

จาร์คอบส์ (Jarcobs, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบุญ, 2531, น. 15) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม โดยให้เหตุผลว่า ถนนที่ว่างเปล่าขาดผู้สัญจรไปมา ย่อมเป็นเส้นทางที่ไม่ปลอดภัย เพราะไม่มีสายตาคอยเฝ้ามองการเคลื่อนไหวของกันและกัน ซึ่งสายตาของมหาชน ดังกล่าวจะช่วยยับยั้งและตัดช่องโอกาสของอาชญากรรมที่มุ่งประกอบอาชญากรรมลงได้อย่างดี พร้อมกันนี้ เขาได้เสนอให้จัดพื้นที่ชุมชนและเมือง ให้มีลักษณะสะดวกต่อการสังเกต ติดตาม และการสร้างความรับผิดชอบของชุมชนอีกด้วย

แกนส์ (Gans, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบุญ, 2531, น. 30) ได้เสนอแนะแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม โดยสร้างแนวความคิดที่เรียกว่า “หมู่บ้านในเมือง” ขึ้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนความสมัครสมานกลมเกลียวและความร่วมแรงร่วมใจการป้องกันอาชญากรรมภายในชุมชน ก็คือปฏิสัมพันธ์

อันติงามของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องมีสภาพพื้นที่ที่อำนวยความสะดวก การพบปะสังสรรค์ ควรอำนวยความสะดวกตรวจตรา และเหมาะสมที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

วิลสัน และ แมคลาเรน (Wilson & McLaren, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531, น. 30) ได้เสนอแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมไว้ 2 ทาง คือ

1. การป้องกันอาชญากรรมที่มุ่งต่อบุคคล โดยการบังคับใช้กฎหมายให้บุคคลปฏิบัติตามด้วยการยับยั้งผู้ที่จะประกอบอาชญากรรม หรือจับกุมผู้กระทำความผิดไปฟ้องลงโทษ และแก้ไขสภาวะสังคมขั้นพื้นฐาน หรือการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของแต่ละบุคคล
2. การป้องกันอาชญากรรมที่มุ่งต่อสิ่งแวดล้อม โดยรวมเอาความสัมพันธ์ทุกอย่างที่มีอยู่ระหว่างบุคคลสิ่งแวดล้อมภายนอก ตลอดจนอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม ได้มาวิเคราะห์เห็นแนวทางป้องกัน ด้วยการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันอาชญากรรม

ไกเซอร์ (Kiser, อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531, น. 65-68) ได้กล่าวถึงหลักการป้องกันอาชญากรรมว่า สามารถกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. การป้องกันเบื้องต้น ได้แก่ การป้องกันโดยทั่วไป ซึ่งเปรียบเสมือนการป้องกันเชื้อโรคมิให้เป็นอันตรายแก่ประชาชน เป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการเกิดอาชญากรรมให้เป็นไปในทางลดปัญหาอาชญากรรมให้น้อยลง เช่น การให้การศึกษแก่ประชาชน การแก้ปัญหาความยากจนและลดปัญหาการว่างงาน เป็นต้น
2. การป้องกันเบื้องต้น ได้แก่ การป้องกันในกรณีที่มีสิ่งบอกเหตุว่าบุคคลใด หรือกลุ่มใดน่าจะก่ออาชญากรรมขึ้น ก็เข้าทำการขัดขวาง หรือทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งเหตุให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเสียแต่เนิ่น ๆ หรือทันทีทันใดที่จะกระทำได้ โดยอาศัยความพยายามและการร่วมแรงร่วมใจในทุกด้าน ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น เห็นคนแปลกหน้าเข้ามาในพื้นที่ หรือบ้านข้างเคียงก็สอบถามหรือแจ้งเหตุพฤติการณ์ให้ตำรวจทราบ เป็นต้น

3. การป้องกันปลายเหตุ คือ การป้องกันมิให้ผู้ที่เคยกระทำผิดมาแล้ว กระทำผิดซ้ำอีก เป็นการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด ให้สามารถเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างสุจริตทั่วไป

จากหลักการป้องกันอาชญากรรมทั้ง 3 ลักษณะนี้ ไกเซอร์ได้เสนอว่า ผู้มีหน้าที่ในการควบคุมหรือป้องกันอาชญากรรมในสังคม คือ คนทุกคนในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากอาชญากรรมเป็นปัญหาของสังคม ฉะนั้นทุกคน กลุ่มทุกกลุ่มหรือสถาบันทุกสถาบันในสังคมต้องถือเป็นภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันป้องกัน

ความร่วมมือของประชาชนก่อนเกิดเหตุ (การป้องกันอาชญากรรม)

โสกา (ซูพิกุลชัย) ซปีล์มันน์ (2537, น. 8) ได้กล่าวว่า ประชาชนจำนวนมากที่เห็นด้วยกับการป้องกันอาชญากรรม จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีจากประชาชนทุกคน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมป้องกันอาชญากรรม โดยทำให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม ถือเป็นความสำเร็จในการปูพื้นฐาน เพื่อวางแผนการป้องกัน แต่การที่จะควบคุมอาชญากรรมให้ได้ผลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ซึ่งจะต้องทำโดยการลดสาเหตุของอาชญากรรม และการเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และขณะเดียวกัน ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยประชาชนอาจจะให้ความร่วมมือในการควบคุมอาชญากรรม ในลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น การแจ้งข่าวอาชญากรรมให้ตำรวจทราบ การช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การไปเป็นพยานในคดี และการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ซึ่งอาจรวมถึงการจัดตั้งเป็นชมรมป้องกันอาชญากรรม หรือ จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครแจ้งข่าวอาชญากรรม เป็นต้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาถึงความร่วมมือของประชาชนพบว่า ความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมนั้น มีผลมาจากปัจจัย 2 ประการ คือ

ประการแรก จากการศึกษาที่ประชาชนไม่ยอมรับว่าตนเอง มีส่วนในการทำให้เกิดอาชญากรรม และมีส่วนในการป้องกันอาชญากรรม ประชาชนส่วนใหญ่ชอบอ้างว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะกระบวนการยุติธรรมประสบความสำเร็จ

ประการที่สอง จากการศึกษาที่หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีแนวทางในการควบคุมอาชญากรรมที่แตกต่างกัน ขาดการประสานงานกัน จึงขาดประสิทธิภาพในการควบคุมแต่ละกลุ่ม ก็พยายามที่จะมีอำนาจเหนือกลุ่มอื่นจึงเกิดความแตกแยกกันขึ้น

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 บัญญัติไว้ว่า “ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์มาตรา 82 หรือ เมื่อผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย” ซึ่งหมายความว่า โดยหลักการแล้วประชาชนทั่วไปไม่มีอำนาจจับ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ร้องขอให้ช่วยจับหรือเป็นกระทำความผิดซึ่งหน้า แต่ประชาชนส่วนใหญ่มักหลีกเลี่ยง เนื่องจากเห็นว่ามีความเสี่ยงสูง และบางส่วนกล่าวว่า การจับกุมผู้กระทำความผิดไม่ใช่หน้าที่ของตน

ประจิตต์ แสงสุบิน (2533, น. 25) กล่าวว่า ภารกิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จะไม่บรรลุเป้าหมายได้เลยหากขาดความร่วมมือจากภาคประชาชน ดังนั้น ตำรวจต้องเป็นผู้ดำเนินการริเริ่มสร้างภาพพจน์ ความเชื่อถือไว้วางใจ และความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนเสียก่อน โดยการสร้างมวลชนสัมพันธ์ที่เน้นแนวทางหลัก 3 ประการ คือ

1. การสนับสนุนการจัดตั้งและส่งเสริมกลุ่มมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าถึงประชาชน เช่น การออกพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน เพื่อสอบถามปัญหาความเดือดร้อนจากภัยอาชญากรรม การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนตามประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม กิจกรรมเยาวชนสัมพันธ์ กิจกรรมอาสาจรรยาของโรงเรียนต่าง ๆ กิจกรรมบรรเทาสาธารณภัย การรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ การแก้ปัญหาพื้นฐานจากสาธารณสุขในหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นต้น

2. การประชาสัมพันธ์ อาจใช้สื่อเป็นเครื่องมือช่วย เช่น ทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจกันอันดีระหว่างประชาชนกับตำรวจ โดยจัดโครงการต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นสื่อ นำข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริงแก่ประชาชนให้สำนึก และตระหนักถึงภัยจากอาชญากรรม รู้จักวิธีการป้องกันชีวิต และทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว ให้พ้นจากการตกเป็นเหยื่อจากอาชญากรรม

3. การบริการประชาชน เป็นการให้ความใส่ใจดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูล บำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชน ตามที่ควรจะทำจะทำให้สมกับคำว่า ตำรวจคือมิตรที่ดีของประชาชน หรือตามที่ ถูกร้องขอ เป็นงานที่ค่อนข้างกว้าง และบางครั้งก็เกินความสามารถของตำรวจ แต่ถ้าตำรวจได้ทำหน้าที่ตรงจุดนี้ด้วยความเต็มใจ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีแล้ว ประชาชนก็จะเกิดความพอใจ ซึ่งจะเป็นผลดีแก่การปฏิบัติงานของตำรวจ

ความร่วมมือระหว่างตำรวจกับประชาชน (กองบัญชาการตำรวจนครบาล, 2533, น. 13) ถือเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม และการรักษาความสงบสุขของสังคม จึงเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องแสวงหาวิธีการ หรือมาตรการอันเหมาะสม ที่จะสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดีกับประชาชน และจะต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีนั้นไว้ให้ยืนยาวตลอดไป หากความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนไม่ดีแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียหายกับตำรวจหลายประการด้วยกัน คือ

1. ทำให้อาชีพตำรวจเป็นที่จกเกลียดชัง ไม่ได้ได้รับความเคารพนับถือเท่าที่ควร และอาจทำให้ตำรวจหมดความภูมิใจในศักดิ์ศรีของความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ได้

2. ผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ โดยตำรวจอาจไม่ได้รับความร่วมมือ หรือได้รับความร่วมมือจากประชาชนน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข่าวอาชญากรรม หรือการเป็นพยานในคดีอาญาที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมกระทบต่อประสิทธิภาพในการป้องกัน

3. ปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจ

4. มีผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรง กล่าวคือ ตำรวจอาจถูกทำร้ายหรือถูกต่อสู้อันสืบเนื่องมาจากประชาชนขาดความเคารพยำเกรงได้

5. มีผลกระทบต่อความสงบของชุมชน เพราะความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนไม่ดีแล้ว ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายย่อมมีปัญหา และส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของชุมชนได้

หลักปฏิบัติในการป้องกันอาชญากรรม มีหลักในการปฏิบัติดังนี้

1. การตรวจควบคุมรักษาพื้นที่ ได้แก่ การสืบสวนหาข่าวข้อมูล พฤติการณ์ เคลื่อนไหวของคนร้ายและอื่น ๆ การตรวจตระเวนท้องที่ ได้แก่ การจัดสายตรวจจรจัดกรยานยนต์ รถยนต์ สายตรวจเดินเท้า และสายตรวจพิเศษ เพื่อตรวจตราท้องที่ป้องกันการเกิดอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ซึ่งประกอบอาชญากรรมสูง การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจบ่อย ๆ จะทำให้คนร้ายเกิดความกลัว หรือขาดความมั่นใจที่จะลงมือกระทำผิด การตรวจตระเวนพื้นที่ถือเป็นมาตรการสำคัญที่ช่วยป้องกันอาชญากรรมได้อย่างดี ดังที่ ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2525, น. 15) ได้กล่าวไว้ว่า การออกตรวจท้องที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีผลในการยับยั้งอาชญากรรมเพราะว่า ผู้ที่มีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรมไม่กล้าที่จะกระทำความผิด เมื่อพบเจ้าหน้าที่ตำรวจเดินตรวจผ่านมา และบริเวณที่เกิดอาชญากรรมมากที่สุด คือ พื้นที่ซึ่งเป็นตรอกซอยต่าง ๆ เพราะเจ้าหน้าที่ออกตรวจไปไม่ถึง

2. การอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน เพื่อสร้างความศรัทธาและความเชื่อถือแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ การใช้บริการต่าง ๆ เช่น การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสัญจร การให้ความช่วยเหลือเมื่อประชาชนเกิดอุบัติเหตุ การช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ การให้ บริการช่วยเหลือเด็ก คนชรา คนเจ็บป่วย การช่วยงานของกิจกรรมของชุมชนเหล่านี้ เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีของตำรวจ และทำให้ประชาชนยอมรับนับถือตำรวจว่า เป็นผู้ช่วยเหลือ และเป็นมิตรที่ดีของประชาชน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนยินดีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ

3. การส่งเสริมประชาชนให้มีการร่วมมือในการส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรม สำหรับการป้องกันอาชญากรรมให้ได้ผลนั้น ตำรวจจะต้องพยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีความร่วมมือในการป้องกันด้วย มาตรการสำคัญที่ตำรวจพิจารณาปฏิบัติเพื่อส่งเสริมประชาชนให้มีความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ดังนี้

3.1 การเผยแพร่ความรู้ทางด้านป้องกันอาชญากรรมให้แก่ประชาชน การสร้างเสริม ความเข้าใจ และให้เขาเชื่อว่าตัวเองก็จำเป็นต้องมีบทบาทในการป้องกันทางด้านวัตถุหรือ ก่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและขจัดช่องว่าง ควรได้กระทำอย่างกว้างขวางต่อเนื่อง

3.2 ร่วมมือกับบริษัทห้างร้าน ธนาคาร จัดทำรับแจ้งภัยเมื่อเกิดเหตุร้าย

3.3 ส่งเสริมประชาชนให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เคารพเชื่อฟังกฎหมาย

4. ความช่วยเหลือประชาชนหลังเกิดเหตุ (การปราบปรามอาชญากรรม)

4.1 การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ผ่านมา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มุ่งที่จะใช้มาตรการป้องกันนำการปราบปราม หมายความว่า การป้องกันมิให้คดีเกิดขึ้นก่อนดีกว่าการปราบปรามหลังจากที่คดีเกิดขึ้นแล้ว เพราะเมื่อคดีเกิดขึ้นจะสร้างความเสียหายให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกิดความหวาดวิตกมาก การที่จะบรรเทาความเสียหาย หรือป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้นอีก คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการในการปราบปราม การที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายตั้งแต่ผู้เสียหายเอง ญาติมิตรและผู้รู้เห็น เหตุการณ์ช่วยชี้เบาะแสหรือให้ข่าวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อเข้าไปดำเนินการปราบปราม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

4.2 หลักปฏิบัติในการปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งจะต้องมีหลักปฏิบัติอันสืบเนื่อง มาจากปัญหาทั้งภายนอกและภายในองค์กร ดังต่อไปนี้

หลักปฏิบัติในการปราบปรามอาชญากรรมจากปัญหาภายนอกองค์กร

1. ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการปราบปรามอาชญากรรม ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ประชาชนรับทราบโดยผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งใช้งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์สนับสนุนงานด้านการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวด้วย

2. ปราบปรามและกวาดล้างอาชญากรรมผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม วัตถุระเบิดและอาวุธร้ายแรงทุกประเภท แหล่งผลิต แหล่งซุกซ่อนสะสม และแหล่งจำหน่าย รวมทั้งเส้นทางลำเลียงและบริเวณแนวชายแดนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. มีการใช้มาตรการที่เด็ดขาด ภายใต้กรอบกฎหมายในการปราบปรามอาชญากรรมประเภทรุนแรงและสะเทือนขวัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำผิดในคดีฆ่าผู้อื่นในการจ้างฆ่า

4. ใช้มาตรการควบคุมร้านรับซื้ออะไหล่รถยนต์ และรถจักรยานยนต์เก่า เพื่อมิให้เป็นแหล่งสนับสนุนการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ สกัดกั้นการลำเลียงรถที่ถูกโจรกรรมที่จะนำออกไปจำหน่ายตามแนวชายแดน ดำเนินการในทุกวิถีทาง เพื่อมิให้ประชาชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทรับซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ที่ได้มาจากการโจรกรรม และเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบข้อมูลรถยนต์และรถจักรยานยนต์ต้องสงสัยให้มีความรวดเร็ว และถูกต้องมากยิ่งขึ้น

5. ลดอิทธิพลของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือแก๊งคนร้ายที่มีพฤติกรรมการทำผิดกฎหมาย บ่อนทำลายความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเงินและทรัพยากรธรรมชาติ หรือการกระทำตนอยู่เหนือกฎหมาย กดขี่ข่มเหง และสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ รวมถึงผู้ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนการกระทำดังกล่าว

6. ดำเนินการสืบสวนปราบปรามอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เช่น การพ่นสถานบริการที่ผิดกฎหมาย แหล่งผลิต หรือจำหน่ายเอกสาร วัตถุ และสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือยั่วยุอารมณ์ และการค้าประเวณี โดยเน้นการล้อมวงกักขัง บังคับเด็ก และสตรีเพื่อการค้าประเวณี เป็นต้น

7. ปราบปรามอาชญากรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยผนึกกำลังตำรวจทุกหน่วย ระดมกวาดล้างอาชญากรรมเป็นประจำตามช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยส่วนภูมิภาคให้เน้นการปราบปรามการโจรกรรมโค กระบือและเครื่องมือการเกษตร ในนครบาลและปริมณฑลมุ่งเน้นความผิดคดีโจรกรรม ทรัพย์สินในเคหสถาน การโจรกรรมรถยนต์ รถจักรยานยนต์

8. เน้นบทบาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนของกองบัญชาการตำรวจภูธร และชุดปฏิบัติการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจ ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ตลอดจนการขอความร่วมมือกับภาคเอกชนและหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง

9. ใช้งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ สนับสนุนการปราบปรามอาชญากรรมให้ตรงและบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอย่างแท้จริง

10. ให้มีการประสานกับตำรวจสากล องค์การหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อสืบสวนจับกุมปราบปรามแก๊งคนร้ายที่กระทำเป็นกระบวนกรระหว่างประเทศและแก๊งคนร้ายต่างชาติที่แอบแฝงเข้ามาประกอบอาชญากรรมในประเทศ

หลักปฏิบัติในการปราบปรามอาชญากรรมจากปัญหาภายในองค์การ

1. เพิ่มกำลังพลฝ่ายสืบสวนปราบปรามของทุกหน่วย ให้มีจำนวนเพียงพอเหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงาน

2. จัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรที่มีหน้าที่สืบสวนอย่างมีระบบให้มีความรู้ความเข้าใจในเทคนิค วิธีการ และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสืบสวน

3. พัฒนาและใช้กองกำกับการสืบสวนสอบสวน ในกองบัญชาการตำรวจภูธรและการบังคับการตำรวจภูธรให้เข้ามามีบทบาทในการสืบสวนอย่างแท้จริง

4. จัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยให้แก่ฝ่ายปฏิบัติการ และสนับสนุนให้ทันกับสภาพของอาชญากรรมในปัจจุบัน

5. จัดระบบเก็บข้อมูลของหน่วยปฏิบัติ และหน่วยสนับสนุน โดยให้มีการประสานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดในการปราบปรามอาชญากรรม

6. แก้ไขปรับปรุงระเบียบให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนปราบปราม สามารถเบิกจ่ายงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานได้ตรงตามความเป็นจริง

7. ตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดระบบ ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติงานของฝ่ายสืบสวนให้เป็นมาตรฐานและแนวทางเดียวกันสามารถตรวจสอบได้

8. ให้มีการประสานการปฏิบัติและแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนปราบปรามกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น หรือหน่วยอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด

9. ให้กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองกำกับกับการสืบสวน ของทุกกองบังคับการ และกองบัญชาการรับผิดชอบในการสืบสวนติดตามคดีสำคัญ และคดีตักค้ำ รวมทั้งเป็นหน่วยสนับสนุนการปฏิบัติของตำรวจท้องที่และสามารถทำหน้าที่ในการถ่วงดุลกำตารวจท้องที่ได้ อย่างแท้จริง

10. ปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ปราบปรามหรือหน่วยเฉพาะกิจ เพื่อลด และแก้ปัญหาอาชญากรรมบางประเภทที่เกิดขึ้นบางช่วงเวลา บางท้องที่ ตามความเหมาะสม

11. การตัดไม้ทำลายป่า การลักลอบนำแร่ออกนอกประเทศ การโจรกรรมรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ เป็นต้น โดยมีการประสานงาน และแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

12. ใช้กำลังตำรวจหน่วยปฏิบัติการพิเศษจากส่วนกลาง ในการกดดันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพลในบางพื้นที่

13. ในหน่วยงานระบบกองบัญชาการและกองบังคับการ จัดทำแผนป้องกันและแผนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้น บริเวณพื้นที่ติดต่อระหว่างจังหวัด ตลอดจนรับผิดชอบดำเนินการสืบสวนปราบปรามให้ได้ผลอย่างจริงจัง

14. ปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นในทะเล ในอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ และลำน้ำทั่วไป

ทฤษฎีของการป้องกันอาชญากรรม

ในเรื่องของทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมนั้น มีนักศึกษามากมายที่เสนอแนวความคิดและทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสามารถจำแนกความคิดได้เป็น 3 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย

การป้องกันอาชญากรรมได้กลายเป็นเป้าประสงค์ของงานตำรวจ เน้นให้บุคลากรตำรวจ ภายใต้การบังคับบัญชาได้ตระหนักว่าการป้องกันอาชญากรรมคืองานหลักของตำรวจ สำคัญกว่าการสืบสวนสอบสวน จับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษ ทศนะของ Peal ได้กลายเป็นพื้นฐานของการก่อกำเนิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันอาชญากรรม ซึ่งยุทธวิธีของตำรวจคือการตรวจท้องที่ ทฤษฎีนี้ พอสรุปได้ว่า การปรากฏตัวของตำรวจ ย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มที่

จะประกอบอาชีพกรรม ตำรวจสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบ รถวิเทศสายตรวจจึงควรมีลักษณะเด่นชัด เพื่อข่มขวัญ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจครอบคลุมพื้นที่ทุกแห่ง เป็นการลดช่องโอกาสการกระทำผิด

2. แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์

มีรากฐานจากแนวความคิดและผลการวิจัยของนักอาชญาวิทยาในกลุ่มชิคาโก หรือสำนักนิเวศวิทยาอาชญากรรม ในช่วง ทศวรรษที่ 1920 ทฤษฎีนี้เริ่มมีผู้สนใจสูงขึ้น เมื่อทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายเริ่มเสื่อมลง สำนักนี้อยู่ภายใต้การนำของ Robert E. Park ซึ่งได้อธิพลแนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชน 3 ทาง คือ

ทางแรก แนวความคิดของ Darwin เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยระหว่างสัตว์กับพืช

ทางที่สอง จากข้อเขียนของ Simmel ว่าด้วยคุณลักษณะด้านเวลาและสถานที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม

ทางที่สาม ทฤษฎีของ Durkheim ที่กล่าวถึงความหนาแน่นของประชากรที่เป็นปัจจัยที่กระทบต่อความแข็งแรงทางสังคมและการแบ่งงาน

Park ได้กล่าวว่า “นครมิได้สภาพเพียงแต่กลไกทางวัตถุและสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ แต่นครเกี่ยวพันในกระบวนการที่สำคัญของประชากร นครคือผลผลิตของธรรมชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติของมนุษย์”

กล่าวโดยสรุป ตามแนวทฤษฎีนี้เชื่อว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่ บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้ง ก็เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะพื้นที่ที่มากกรรมสูงนั้น มีความแตกต่างไปจากพื้นที่ที่มีอาชญากรรมต่ำ ทั้งภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม ใจความสำคัญของแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรม คือ การจัดสภาพทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเมือง ชุมชน บ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ง่ายต่อการควบคุม สังเกตตรวจตราโดยไม่ล่วงล้ำเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งส่งเสริมในคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมเป็นวิธีการที่ใช้ ประชาชนเป็นแกนนำ แต่ทฤษฎีนี้ไม่ได้มองข้ามบทบาทของตำรวจ เพียงแต่ให้ตำรวจปรับบทบาทใหม่โดยเป็นฝ่ายสนับสนุน วางแผน ให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม

3. แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม

แนวทฤษฎีควบคุมจากสภาพแวดล้อม หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่าทฤษฎี ค.อ.ส. เป็นแนวความคิดรวมกันระหว่างทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายกับทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ แล้วนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกันแทนที่จะหักล้างหรือโจมตีกัน

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมได้รับการพัฒนาขึ้น โดยมร
ซื่อกำหนดเบื้องต้น ดังนี้

1. มุ่งที่จะลดช่องโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่
ไม่ได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย
2. มีความเพียงพอในการควบคุมอาชญากรรม ประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้
อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมและยอมรับได้
3. มีคุณค่าทางปฏิบัติในระดับสูง รวมทั้งส่งเสริมหลักศีลธรรม และมนุษยธรรม
4. คำว่า กฎหมาย หมายถึง กฎหมายซึ่งตราขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
เป็นส่วนรวม บททฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม

แนวทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมนี้ ได้เน้นการจัดสภาพแวดล้อม
เพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ซึ่งสภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ

1. สภาพแวดล้อมทางด้านรูปธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมบุคคลที่มีรูปร่างตัวตน
สัมผัสได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาสของประกอบอาชญากรรม
สภาพแวดล้อม แบ่งตามลักษณะการเข้าการครอบครองของบุคคลได้ 3 ประเภท
 - พื้นที่ปฐมภูมิ หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งครอบครองและใช้ประโยชน์ โดย
บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนจำกัดรวมทั้งควบคุมพื้นที่ดังกล่าวได้ในลักษณะถาวร เช่น บ้านที่พัก
อาศัย เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวผ่านการเข้าออกโดยสาธารณะชนไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่จะได้รับ
อนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของก่อน
 - พื้นที่ทุติยภูมิ หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถแสดง
สิทธิการครอบครองพื้นที่ รวมทั้งการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ของบุคคลแปลกหน้าได้ในระดับ
หนึ่ง แม้จะไม่เท่าเทียมพื้นที่ปฐมภูมิก็ตาม เป็นพื้นที่จัดต่อระหว่างพื้นที่ปฐมภูมิกับพื้นที่สาธารณะ
เช่นถนนในหมู่บ้านจัดสรร ทางเดินหน้าห้องพักแฟลต เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวนี้มีความสำคัญยิ่งใน
การป้องกันอาชญากรรม จากการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรม โดยการกำจัดการสัญจรไปมาอย่าง
เสรีการใช้พื้นที่ทุติยภูมิของคนแปลกหน้าอย่างน้อยต้องอยู่ภายในสายตาของผู้อยู่อาศัย ซึ่ง
เปรียบเสมือนเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน
 - พื้นที่สาธารณะ หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลโดยทั่วไปสามารถที่จะเข้าไป
ได้โดยชอบธรรม เช่น สวนสาธารณะ สถานีรถไฟ โรงพยาบาล ไม่ได้อยู่ในความควบคุมของบุคคล
หนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ

2. สภาพแวดล้อมนามธรรม เป็นอีกมิติหนึ่งของการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม ประกอบด้วย

1. มาตรการเพื่อบ้านเรือนภัย
2. มาตรการสายตรวจประชาชน
3. มาตรการตรวจตราบ้านเรือน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีทั้งสามมีลักษณะร่วมกัน คือ กำหนดแนวทางป้องกันการกระทำผิดโดยการตัดช่องโอกาสสำหรับอาชญากร รวมทั้งต่างเป็นแกนหลักสำหรับวางมาตรการในการควบคุมอาชญากรรมก่อนจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามก็มีความแตกต่างในทฤษฎีทั้งสาม ได้แก่ ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายมุ่งกำหนดให้การป้องกันอาชญากรรมเป็นงานหลัก ซึ่งดำเนินการโดยกลไกของรัฐเพียงฝ่ายเดียว ส่วนแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ มุ่งสู่การควบคุมชุมชน โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นหลักในการป้องกันอาชญากรรม โดยมีกลไกของรัฐทำหน้าที่วางแผน สนับสนุน และแจกจ่ายข่าวสารข้อมูลอาชญากรรม ส่วนทฤษฎี ค.อ.ส. มุ่งผลานหลักและมาตรการของทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกัน ทฤษฎีนี้สนับสนุนให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐในจำนวนจำกัด แต่มีคุณภาพสูง รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พร้อมจะทำงานร่วมกับประชาชน

ตำราของผู้รับใช้ชุมชน

พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์ (2540, น. 281-290) ได้อธิบายว่า ผู้รู้หลายท่านเคยกล่าวว่า “. . . งานตำรวจ เป็นเรื่อง ตำรวจทุกคนต้องเรียนรู้ตลอดทั้งชีวิตของการเป็นตำรวจ. . .”

อาศัยเหตุผลดังว่านี้ จึงไม่อาจละเลยที่จะเสนอสาระสำคัญของแนวทางทฤษฎีตำรวจแบบใหม่ ซึ่งกำลังเป็นที่น่าสนใจและกล่าวขวัญกันเป็นอย่างมากแม้กระทั่งในวงการตำรวจของไทยเราเอง ทฤษฎีตำรวจที่กำลังพูดถึง คือ “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” (Community Policing) มีรายละเอียดเกี่ยวข้องที่พอจะนำมาอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจแต่ละขั้นตอนเป็นลำดับ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแม่แบบในการคิดค้นทฤษฎีและวิธีการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ โดยตั้ง “ศูนย์ความสัมพันธ์ของตำรวจและชุมชนแห่งชาติ” (The National Center of Police and Community Relations) ที่มหาวิทยาลัยมิชิแกนภายหลังจากที่งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ได้รับความนิยมและดำเนินการไประยะหนึ่งแล้ว ก็ได้ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการในจำนวนปัญหาเหล่านั้น อย่างหนึ่งที่สามารถมองเห็นได้เด่นชัด ก็คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตำรวจกับประชาชนชุมชนแต่เพียงประการเดียว ไม่อาจถือเป็นการเพียงพอตราบเท่าที่

ตำรวจชุมชนสัมพันธ์”ไม่มีความสามารถที่จะกระทำให้ “ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม” (Fear of crime) ของประชาชนลดลง “ถึงระดับที่ยอมรับได้”

เพื่อสนองความต้องการเช่นนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างกรอบทฤษฎีด้วยแนวความคิดใหม่ขึ้นมาทดแทน ทฤษฎีดังกล่าวใช้ชื่อว่า “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community Policing) ทฤษฎีนี้ถือกำเนิดอย่างไม่เป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) มีแนวคิดคล้ายกับระบบการแก้ไขปัญหายาอาชญากรรมของประเทศในยุโรปสมัยโบราณ (ช่วงศตวรรษที่ 18) จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526) ศาสตราจารย์โทจนาโนวิช (Trojanowicz) จึงได้ประยุกต์หลักการเดิมเป็นทฤษฎีขึ้น และมีการเผยแพร่โดยการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากหน่วยสืบสวนอาชญากรรมของสหรัฐอเมริกา (F.B.I) เนื้อหาของทฤษฎีนี้มุ่งหวังให้ตำรวจทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะต้องให้เหมาะสมกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสูง แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงมีปัญหาเรื้อรัง เช่น เรื่องผิด เรื่องเชื้อชาติ เรื่องอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้น ความรู้สึกไม่ดีต่อประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจ ตลอดจนการนึกคิดถึงประสิทธิภาพการบริการของตำรวจ ดังนั้น ตำรวจที่ทำงานเกี่ยวกับชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเข้าเสนอตั๋วต่อประชาชน “ด้วยรูปแบบใหม่” ดังกล่าว โดยเริ่มจากการแสดงความจริงใจที่จะพัฒนาระบบชุมชนไปสู่เป้าหมาย คือ การลดความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนในชุมชนให้จงได้

เพื่อความเข้าใจในทฤษฎีนี้ บางส่วนของเนื้อหาที่จะพูดถึงต่อไปจึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปพูดถึงงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์บ้าง ทั้งเพื่อเป็นการปูพื้นสร้างความเข้าใจและเพื่อการเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่ากับภาพลักษณ์ของแนวทฤษฎีแบบใหม่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในการนำเสนอนี้ได้แยกหัวข้อเป็น 1. การดำเนินงานเพื่อชุมชน: แยกประเภทโดยความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย 2. การดำเนินงานเพื่อชุมชน: กำหนดชื่อโครงการโดยความแตกต่างของวิธีทำงาน 3. พัฒนาแนวคิดเป็น “ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” 4. สาระสำคัญของตำรวจผู้รับใช้ชุมชน

รายละเอียด ขอกล่าวเป็นลำดับต่อจากนี้

การดำเนินงานเพื่อชุมชน: แยกประเภทโดยความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย

ในวงการตำรวจประเทศสหรัฐอเมริกา คำว่า “ตำรวจชุมชนสัมพันธ์” มีหลายความหมาย ส่วนมากมักเข้าใจไปตาม “ลักษณะของวิธีปฏิบัติ” ที่กำลังดำเนินอยู่ในองค์กรนั้น ๆ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะการทำงานของตำรวจสหรัฐอเมริกาแต่ละหน่วยมีความแตกต่างกัน ตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและองค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ

อาจอธิบายความหมายอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า “งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์” ของตำรวจ หมายถึงการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับสมาชิกในชุมชนที่ให้บริการอยู่ ทั้งนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ คำว่า “ชุมชน” ในที่นี้มีใช้หมายถึงเฉพาะการรวมตัวของกลุ่มคนเพียงเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงกลุ่มและสถาบันต่าง ๆ ของสังคม เช่น โรงเรียน วัด หรือองค์กรอื่น ๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตามคำว่า “ตำรวจ” ในที่นี้คงหมายถึงตำรวจทุกท่าน ตั้งแต่ระดับบริหารลงมาจนถึงระดับปฏิบัติการ ดังนั้นความหมายรวมของงานชุมชนสัมพันธ์ของตำรวจ ก็คือ “การติดต่อทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของตำรวจทุกระดับกับสถาบันหรือบุคคล”

เพราะปรัชญาที่ว่า “ตำรวจทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติงานด้านตำรวจชุมชนสัมพันธ์เพื่อ การแสดงออกที่มีผลสร้างเสริมความเข้าใจกับประชาชน” ประกอบกับความมุ่งหวังให้การทำงาน ด้านตำรวจชุมชนสัมพันธ์มีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น องค์กรตำรวจในสหรัฐจึงได้ตั้งหน่วยงาน ชุมชนสัมพันธ์เพื่อปฏิบัติงานตามโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ โครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ที่ หน่วยงานของแต่ละรัฐคิดขึ้นมา มีความแตกต่างกันตามความเข้าใจและความพร้อมของหน่วยงาน ชุมชนสัมพันธ์ในรัฐนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ โครงการชุมชนทั่วไป โครงการเยาวชน และโครงการเฉพาะกลุ่มคน

สรุปกรอบนโยบายของแต่ละโครงการได้ดังนี้

1. โครงการชุมชนทั่วไป

- รับฟังและให้ความสนใจต่อผู้ที่มีความสนใจและช่วยเหลืองานของตำรวจ
- แลกเปลี่ยนให้ประชาชนทราบ
- จัดสัมมนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตำรวจกับประชาชน
- ให้การศึกษาด้านการป้องกันอาชญากรรมแก่ชุมชน
- ประชุมพบปะหารือกับประชาชนในชุมชน
- บริการตรวจตราเฝ้ายามเมื่อประชาชนไปพักผ่อนในวันหยุด
- ให้ข่าวสารแก่ประชาชน

2. โครงการเยาวชน

- โครงการกีฬาเยาวชน
- โครงการเป็นผู้อุปถัมภ์กลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
- โครงการจัดทววิชาให้เยาวชน
- โครงการติดตามเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติราชการประจำวัน

3. โครงการเฉพาะกลุ่มคน

- จัดประชุมประจำเดือนหรือสัปดาห์

- คัดเลือกกลุ่มคนดังกล่าวเข้าเป็นตำรวจ
- พบปะกับนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นประจำ
- ช่วยเหลือการจัดหางานให้กับคนในท้องถิ่น
- เข้าร่วมประชุมกลุ่ม
- จัดโครงการค่ายพักสำหรับกลุ่มดังกล่าว
- รับฟังปัญหาและข้อร้องเรียนเกี่ยวกับตำรวจ

การจัดแบ่งงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นโครงการต่าง ๆ 3 ประเภทเช่นนี้ ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับมากนัก เพราะยังมีความคาบเกี่ยว (กระทั่งเกิดความสับสน) กับโครงการป้องกันอาชญากรรม อีกนัยหนึ่ง คือ มักมีข้อกังขาว่ากิจกรรมอะไรเป็นโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ หรือกิจกรรมอะไรเป็นโครงการป้องกันอาชญากรรม นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านยังยืนยันด้วยความเห็นคัดค้านว่า “การจัดสัมพันธ์” ไม่ควรอยู่ในนโยบายของโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์

การดำเนินงานเพื่อชุมชน: กำหนดชื่อโครงการโดยความแตกต่างของวิธีทำงาน

โดยเหตุที่มีความสับสนอยู่มากเกี่ยวกับการเรียกชื่อโครงการ และการจัดทำโครงการหรือกิจกรรม ดังนั้นเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว จึงได้ “กำหนดชื่อตามวิธีการทำงานของกิจกรรม” มากกว่า “กำหนดชื่อตามวัตถุประสงค์ของงาน” ซึ่งแยกเป็นโครงการประชาสัมพันธ์ตำรวจ โครงการให้ความรู้ด้านป้องกันอาชญากรรม โครงการเยาวชนสัมพันธ์ และโครงการชุมชนสัมพันธ์ สามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. โครงการประชาสัมพันธ์ตำรวจ

โครงการประชาสัมพันธ์ตำรวจ มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจอันดีในทางด้านตำรวจแก่ประชาชน โครงการนี้ประกอบด้วยโครงการย่อย ๆ หลายโครงการ คือ

1.1 โครงการนั่งรถตำรวจ เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้นั่งรถตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ปกติ เพื่อศึกษาและดูแลการปฏิบัติงานของตำรวจ ทำให้ทราบความยากลำบากและปัญหาในการทำงาน

1.2 โครงการพบตำรวจ เป็นโครงการที่ตำรวจจัดให้มีการพบปะตอบปัญหาเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์อันดี

1.3 โครงการนั่งกลางแปลง เป็นโครงการที่ตำรวจจัดให้มีการฉายหนังกลางแปลงให้กลุ่มคนในชุมชนแออัดชม เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์อันดี

1.4 โครงการประชาชนตัวอย่าง เป็นโครงการที่ตำรวจจัดขึ้นเพื่อยกย่องประชาชนที่ทำความดี หรือช่วยเหลือทางราชการตำรวจในด้านต่าง ๆ

2. โครงการให้ความรู้ด้านป้องกันอาชญากรรม

โครงการให้ความรู้ด้านการป้องกันอาชญากรรม เป็นโครงการที่เน้นด้านการฝึกอบรมให้ประชาชนได้รู้หรือตระหนักถึงภัยอาชญากรรม โดยจัดเป็นโครงการให้ความรู้เฉพาะด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 โครงการเรียนรู้ศิลปะป้องกันตัว
- 2.2 โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการลักขโมยของในห้างสรรพสินค้า
- 2.3 โครงการป้องกันขโมย
- 2.4 โครงการประชาชนต่อต้านอาชญากรรม
- 2.5 โครงการอาสาสมัครป้องกันอาชญากรรม
- 2.6 โครงการวิทยุเตือนภัยของชุมชน

3. โครงการเยาวชนสัมพันธ์

โครงการเยาวชนสัมพันธ์ เป็นโครงการที่ตำรวจมุ่งสร้างความสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจอันดีกับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นผลส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรมและช่วยให้อาชีพของตำรวจดีขึ้น ทั้งในสายตาและความรู้สึกของเด็ก เยาวชน ตลอดจนจนถึงผู้ปกครองโดยทั่วไป

ภายใต้โครงการหลักดังกล่าวนี้ อาจแยกเป็นโครงการย่อยที่น่าสนใจ ได้แก่

- 3.1 โครงการกลุ่มสัมพันธ์ตำรวจ-เยาวชน
- 3.2 โครงการสร้างภาพพจน์ตำรวจที่ดีในสายตาของเยาวชน
- 3.3 โครงการทุนการศึกษาของเยาวชน
- 3.4 โครงการป้องกันอาชญากรรมของเยาวชน
- 3.5 โครงการค่ายพักแรมเยาวชน
- 3.6 โครงการดนตรีเยาวชน
- 3.7 โครงการเพื่อนตำรวจ
- 3.8 โครงการสวัสดิ์ตำรวจ (เป็นโครงการสนับสนุนให้เด็กกล่าวสวัสดิ์ดีกับตำรวจ

เมื่อพบตำรวจ)

- 3.9 โครงการกีฬาเยาวชน
- 3.10 โครงการให้คำปรึกษาด้านการเรียนหรืออาชีพ

4. โครงการชุมชนสัมพันธ์

โครงการชุมชนสัมพันธ์เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างไปจากโครงการอื่น ๆ ที่กล่าวผ่านมา โดยเฉพาะในส่วนที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ที่ดีของตำรวจกับชุมชนมากกว่าการป้องกันหรือการปราบปรามอาชญากรรม

ภายในวัตถุประสงค์นี้ แบ่งเป็นโครงการย่อย ๆ ได้ 6 โครงการ คือ

4.1 โครงการสัมมนาชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการร่วมมือกับตำรวจและเน้นความรับผิดชอบของชุมชนต่อการป้องกันอาชญากรรม

4.2 โครงการบริการสังคม โดยตำรวจจะให้บริการแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น ค้นหาคนหายพลัดหลง เป็นต้น

4.3 โครงการอาสาสมัครชุมชนสัมพันธ์ โดยการหาอาสาสมัครจากประชาชน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างตำรวจกับชุมชน

4.4 โครงการสัมมนาชุมชน โดยการจัดให้ตำรวจพบปะกับประชาชนในชุมชน เพื่อขจัดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชน

4.5 ศูนย์ข่าวจัดหางาน ดำเนินงานโดยตำรวจจัดบริการให้ข่าวเกี่ยวกับงานในชุมชน เพื่อบริการด้านการหางานให้กับสมาชิกในชุมชน

4.6 โครงการสภาชุมชน โครงการนี้เป็นโครงการที่แต่งตั้งตัวแทนของชุมชนหลายแห่งเข้าเป็นสภาชุมชน เพื่ออภิปรายหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชน

สภาพการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไปแม้ว่าจะถือได้ว่า มีความก้าวหน้าและทันสมัย เนื่องจากใช้เทคนิควิธีการในการดำเนินงานอย่างมากมาย แต่ถึงกระนั้นตำรวจในบางรัฐก็ไม่ได้มีความตื่นตัวหรือให้ความสนใจเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนยังคงไม่เป็นที่ไปด้วยดี รวมทั้งพฤติกรรมของตำรวจก็ยังมีที่เป็นปัญหาอยู่มาก จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้วงการตำรวจของประเทศสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหายุ่งยากซึ่งยังคงมีหลงเหลืออยู่ (หลังจากผ่านการปฏิบัติตามแนวทางของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์แล้ว) ทำที่สุดของการคิดค้น จึงได้พบวิธีการที่น่าสนใจซึ่งจะเสนอต่อจากนี้

พัฒนาแนวคิดเป็น “ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน”

งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community Policing) พัฒนาขึ้นมาจากพื้นฐานความเชื่อเดิมของทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ในส่วนที่มุ่งเน้นให้เกิดสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน โดยเชื่อมั่นว่าความร่วมมือร่วมใจของตำรวจและสุจริตชน คนดีในชุมชน คือ คุณสมบัติสำคัญที่สามารถเอาชนะปัญหาอาชญากรรมส่วนใหญ่ได้ อย่างไรก็ตาม

พัฒนาการที่แตกต่างอย่างโดดเด่นของแนวทางทฤษฎีตำรวจแบบใหม่ก็คือ “การเข้าไปฝังตัวทำงานในชุมชนเป็นระยะเวลาค่อนข้างยาวนาน” แทน “การไปถึงที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็ว เมื่อได้รับแจ้ง” เช่น งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์แบบเดิม

ความแตกต่างและคุณสมบัติพิเศษอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ จะแยกเรียบเรียงนำเสนอเป็นลำดับไป นับแต่ลักษณะพิเศษบางประการของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน และแนวคิดอันเป็นที่มาของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน ได้แก่

1. ลักษณะพิเศษบางประการของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน

โรเบิร์ต โทรจาโนวิช (Robert Trojanowicz) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวว่า แนวทางการปฏิบัติงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชนมิใช่แทคติค (Tactic) เทคนิค (Technique) หรือระเบียบวาระ (Program) แต่ “เป็นการแสดงความจริงใจของตำรวจ ในการให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างตำรวจและประชาชน”

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้น สำหรับผู้ปฏิบัติ อาจารย์วรเดช จันทรศร คณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์หลายประการ รวมทั้งให้ความหมายภาษาไทยของคำ “Community Policing” อย่างเหมาะสมว่า “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” ซึ่งอาจขยายความเพิ่มให้เห็นภาพได้ชัดมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อตำรวจต้องการข้อมูลข่าวสารจากประชาชน เพื่อนำไปเป็นทรัพยากรใช้ในการปฏิบัติงานของตำรวจเอง ตำรวจต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชนโดยสนิทใจ วิธีปฏิบัติที่น่าจะเกิดผลดีที่สุดสำหรับสถานการณ์นี้ก็คือ เข้าไปปรับใช้ให้บริการคนในชุมชนเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ (การรับใช้ การให้บริการผู้กระทำต้องละความเพเลิดเพลินของตนเอง ควรถือเป็น “ความเสียสละ” ของตำรวจ และตำรวจผู้ปฏิบัติที่น่าจะได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่ง)

การปฏิบัติทำนองคล้าย ๆ กันนี้เคยเกิดขึ้นแล้วกับการหาข้อมูลข่าวสารของตำรวจสมัยก่อน ๆ เช่น ปลอมตัวไปเป็นกรรมกรในโรงสีข้าว โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อจะให้ได้ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงของประเทศและเพื่อจะให้ได้รับประโยชน์ในลักษณะอื่น ๆ อีก แต่มีความแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ คือ งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไม่ใช่งานที่ต้องปลอมแปลงตัว แต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยการแสดงความจริงใจให้เห็นอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา

อาจสรุปลักษณะพิเศษของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชนได้อีกด้านหนึ่ง ด้วยการเสนอความหมาย หรือปรัชญาการปฏิบัติที่ว่า เป็นงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนและชุมชน ได้ทุกทิศทั้งกายและใจให้แก่งานที่ตนเองมีหน้าที่รับผิดชอบโดยมีประชาชนเป็นผู้ร่วมการวางแผนและดำเนินงานเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดและลดความหวาดกลัว

อาชญากรรม โดยการเริ่มต้นในเขตพื้นที่ชุมชนที่รับผิดชอบ กระทั่งขยายออกไปถึงบริเวณใกล้เคียง ทั้งนี้ด้วยความมุ่งหวังให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น (หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ การปฏิบัติงานเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างตำรวจกับประชาชน ในการร่วมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้อาศัยในชุมชน)

2. แนวความคิดอันเป็นที่มาของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน

จากข้อมูลของสำนักยุติธรรมสหรัฐ (Bureau of Justice Statistics หรือ B.J.S) กล่าวไว้ในรายงานว่า ตำรวจสายตรวจใช้เวลาไม่ถึง 10% ในการป้องกันอาชญากรรม นอกนั้นใช้เวลาจำนวนมากไปในการบริการ (เพื่อความพึงพอใจของประชาชน) หรือถูกตามตัวลงชื่อตามคำสั่งที่กำหนดไว้ในแบบแผนและวิธีการเดิมของสายตรวจ ในการปฏิบัติงานแต่ละผลัด (จากการสังเกตตำรวจไทยก็คล้าย ๆ กัน) การค้นคว้าต่อมา ได้พบความจริงว่า “การไปในทันทีที่ประชาชนเรียกรหา” แม้ตำรวจไม่ได้ช่วยให้อาชญากรรมลดลง (เมื่อการประกอบอาชญากรรมเสร็จสิ้นคนร้ายก็หนีไปแล้ว) แต่ “การไปในทันที” นั้นจะสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้แจ้ง ผู้เกี่ยวข้อง และผู้อื่นที่ได้รับรู้เป็นอย่างมาก

และความคิดที่ว่างานตำรวจเป็นงานบริการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนได้กลายมาเป็นรากฐานสำคัญให้กับแนวความคิดอันเป็นที่มาของงานตำรวจผู้รับใช้ชุมชนซึ่งอาจอธิบายในเชิงเปรียบเทียบได้ว่า “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” เป็นงานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชาชน เหตุนี้รูปแบบวิธีปฏิบัติของทฤษฎีจึงอาจมีลักษณะคล้ายกับ “การผลิตเพื่อสนองตลาด” ซึ่งมักมีปรัชญาในการดำเนินงานว่า “ความสำเร็จอยู่ที่การผลิตสิ่งที่ลูกค้าต้องการ” ความในส่วนนี้อาจเปรียบเทียบได้จากตัวอย่างจริง เช่น บริษัทผลิตรถยนต์นั่งของประเทศสหรัฐอเมริกาที่สร้างรถยนต์แข่งแรง หูหว่า กินน้ำมันมาก และมีราคาแพง ยอดการจำหน่ายไม่สูง ผิดกับบริษัทผลิตรถยนต์นั่งของประเทศญี่ปุ่นหรือบริษัทจากทวีปยุโรปบางประเทศที่ผลิตรถยนต์นั่งคันเล็ก ๆ ที่สะดวกแก่การจอด ประหยัดน้ำมัน และราคาไม่สูง จำหน่ายได้มากกว่า (ถึงตอนนี้หากมีใครตั้งคำถามถึง “การสนองความต้องการของตลาด” ขึ้นมาอีก ว่าควรต้องทำเช่นไรก็ขอให้ไปสัมภาษณ์ “ความต้องการ” ของลูกค้า บรรดาผู้ที่จะซื้อรถยนต์ทั้งหลายว่าต้องการอย่างไร)

ที่นำมาเสนอเปรียบเทียบทั้งหมดนี้ อาจสะท้อนภาพ “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” ให้เห็นชัดขึ้น โดยเฉพาะเหตุผลที่ตำรวจจำเป็นต้องไปสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนก็เพื่อ “ค้นหาความต้องการที่แท้จริงของประชาชน” แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการวางแผนกำหนดวิธีปฏิบัติ เพื่อสนองประโยชน์ให้กับประชาชนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด อาจสรุปได้ว่าเพราะเหตุที่ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปมากในปัจจุบันตำรวจจึงต้องพยายามศึกษา

“ความชอบ ความต้องการของประชาชน” เสียก่อน แล้วจึงปฏิบัติสิ่งที่มีประโยชน์ลักษณะเดียวกับความชอบนั้น เสนอกลับไปเพื่อสนองความต้องการของประชาชนโดยตรง

มีเหตุผลสนับสนุนแนวความคิด “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” ที่สมควรเรียนรู้เพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1. เมื่อตำรวจสหรัฐอเมริกาได้รับแจ้งเหตุ ตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีพฤติกรรมที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ เมื่อใดที่เกิดความคิดใหม่ ๆ ที่คาดว่าจะมีประโยชน์ก็จะพยายามศึกษาเรียนรู้จนถึงที่สุด เช่นเดียวกับการค้นคว้าวิจัยในเรื่อง “เมื่อสายตรวจได้รับแจ้งเหตุ” โดยมูลนิธิตำรวจของแคนซัสซิตี (The Police Foundation's Kansas City) ทำการศึกษาในหลายพื้นที่ด้วยการแบ่งเป็น 3 หัวข้อวิจัย ได้แก่

- 1) เวลาตั้งแต่เมื่อผู้เสียหายหรือพยานพบเหตุการณ์ กระทั่งถึงเวลาที่เรียกตำรวจ
- 2) เวลาตั้งแต่เมื่อตำรวจได้รับการเรียกตัว กระทั่งถึงเวลาที่เริ่มส่งตำรวจไปยังสถานที่เกิดเหตุ
- 3) เวลาตั้งแต่เมื่อตำรวจเริ่มถูกส่งไปยังสถานที่เกิดเหตุ กระทั่งถึงเวลาที่ตำรวจชุดนั้นไปถึงที่เกิดเหตุ

ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ตำรวจไปถึงที่เกิดเหตุ เมื่อผู้กระทำผิดหลบหนีไปแล้ว จึงมิได้ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัว และมีโอกาสน้อยมากที่ผู้กระทำผิดจะเผชิญถูกจับ แต่ถึงกระนั้น “ตำรวจก็ต้องไปทันทีเมื่อได้รับแจ้ง” ทั้งนี้เพราะผู้แจ้งและประชาชนบริเวณใกล้เคียงที่เกิดเหตุมักจะใช้การไปถึงที่เกิดเหตุเร็วเป็นมาตรฐานประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจ ยิ่งตำรวจไปช้ามากเท่าใดก็จะเพิ่มความไม่พอใจมากขึ้นเท่านั้นและหากถึงขั้นไม่ไปเลย ก็จะมีการขุดคุ้ยหาข้อบกพร่องของตำรวจส่วนอื่นมารวมเข้าไป ท้ายที่สุดก็กลายเป็นการร้องเรียน คัดค้าน หรือโจมตีองค์กรตำรวจโดยรวม

2. วิธีวัดประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจแบบใหม่ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนแนวความคิด “งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” ก็คือการศึกษาของ Whitaker ที่ทำให้กับ “สถาบันยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา” (National Institute of Justice) ปราบกฏว่าการค้นหาวีธีวัดประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจแบบเดิมที่มุ่งไปที่สถิติการจับกุม จำนวนกิโลเมตรที่ตำรวจขับรถตรวจ และจำนวนใบสั่งที่ตำรวจออก รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติทำขึ้นไม่ใช่มาตรฐานที่ถูกต้องเหมือนอย่างที่เคยเชื่อเสียแล้ว ประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจต้องวัดที่ความสามารถในการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประชาชนเป็นสำคัญเหตุนี้การประเมินสถานการณ์หรือการตัดสินใจประสิทธิภาพการทำงานของตำรวจให้ถูกต้องตามความเป็นจริง จึงควรต้อง “มีการสำรวจทัศนคติของประชาชน” นำมาประกอบด้วย

สาระสำคัญของตำรวจผู้รับใช้ชุมชน

1. เป้าหมาย: แก้ไข ปรับปรุงปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน, ความสัมพันธ์กับประชาชนคือผลพลอยได้ที่ได้รับ
2. หน้าที่สายงาน: ตำรวจผู้ปฏิบัติงานอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน จึงติดต่อกับประชาชนในพื้นที่เป็นประจำ
3. ประชาชนเป็นผู้บอกปัญหา และให้ความร่วมมือในการวางแผนดำเนินงาน
4. เมื่อมีคำถามหรือปัญหาเกี่ยวกับงานตำรวจเป็นผู้ชี้แจงเรื่องราวโดยมีประชาชนผู้รับบริการเป็นผู้ตรวจสอบรับรอง
5. ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขององค์การตำรวจ และเมื่อมีโครงการใหม่จึงต้องมีการคัดเลือก-อบรมตำรวจ มีการประเมินค่าพร้อมทั้งมีการส่งเสริมตามสมควร
6. เป็นปรัชญาการทำงานที่ได้รับการยอมรับอย่างทั่วถึงโดยบุคลากรทุกท่านของสถาบัน
7. อิทธิพลเกิดจาก “เบื้องล่างขึ้นไป” โดยประชาชนมีส่วนร่วมช่วยจัดลำดับความสำคัญที่มีผลต่อนโยบายตำรวจ
8. ประชาชนเรียกหาและเข้าพบตำรวจได้โดยง่าย ทั้งโดยอัดเทป-โทรศัพท์ หรือเข้าแจ้งที่สำนักงานในชุมชน
9. ตำรวจสนับสนุนประชาชนให้แก่ปัญหาของตนเองและอาสาช่วยเหลือเพื่อนบ้านด้วย
10. ตัดสินความสำเร็จได้จาก การลดระดับความหวาดกลัวของประชาชน ความไม่เป็นระเบียบของชุมชน และสัดส่วนการเกิดอาชญากรรม

“งานตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” เป็นการทำงานของตำรวจในสายงานปกติที่ปฏิบัติอยู่แล้ว โดยมีหน้าที่ติดต่อและสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากประชาชน แล้วนำมากำหนดเป็นนโยบายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนปฏิบัติ ขณะเดียวกันตำรวจก็สนับสนุนประชาชนให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาของตนเองพร้อมกันไปด้วย การวัดผลความสำเร็จสามารถตัดสินได้จาก ประชาชนมีความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมน้อยลง (ความไม่หวาดกลัวภัยอาชญากรรม เช่น การกล้าแต่งตัวด้วยเครื่องประดับราคาแพง กล้าพกเงินจำนวนมาก ๆ ออกจากบ้าน กล้าจอดรถทิ้งไว้โดยไม่กลัวขโมยหรือกล้าเดินถนนโดยไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครมาทำร้ายหรือถ้าเกิดเหตุก็ไม่กลัวว่าจะจับคนร้ายไม่ได้ทำนองนี้)

ยุติธรรมชุมชน

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2551, น. 15-18) ได้รวบรวมและสรุปนิยามความหมายยุติธรรมชุมชนไว้ดังนี้

นิยามของนักวิชาการตะวันตก

ยุติธรรมชุมชน คือ วิธีการในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรมการควบคุมอาชญากรรมและแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยตามความคิดของ McCold & Wachtel (1997) เพิ่มเติมว่า ชุมชนตามนิยามนี้มีได้หมายถึง ชุมชนตามพื้นที่แต่หมายถึงชุมชนตามหน้าที่ที่เกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง มาตรการหรือยุทธวิธีในการลดหรือป้องกันอาชญากรรมโดยวิธีการดังกล่าวมีลักษณะที่สร้างหรือเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วน ขณะที่แนวนโยบายแบบยุติธรรมชุมชนจะให้ความสำคัญกับการเผชิญหน้าอาชญากรรมและการกระทำผิดด้วยวิธีการเชิงรุก แก้ปัญหาทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลในการป้องกัน ควบคุมลด และเยียวยาความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและรักษาความปลอดภัย ความเข้มแข็งมีชีวิตชีวา และความยุติธรรมของชุมชน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน (Roman et al., 2002)

ยุติธรรมชุมชน คือ การกระทำระดับรากแก้วที่ประชาชน องค์กรชุมชน และระบบยุติธรรมจะสามารถใช้ควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบของสังคมได้ (Karp & Clear, 2000)

เมื่อถอดรหัสนิยาม “ยุติธรรมชุมชน” จากบรรดานิยามความหมายของนักวิชาการตะวันตก สรุปได้ว่านิยามยุติธรรมชุมชนมีสาระสำคัญ คือ

1. เป็นยุทธศาสตร์เชิงปฏิบัติการในรูปของมาตรการหรือวิธีการหรือกระบวนการที่กระทำในชุมชนระดับรากแก้ว

2. ชุมชนต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วน

3. กิจกรรมหลัก ๆ ของยุติธรรมชุมชน คือ การป้องกันควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบของชุมชน การแก้ไขจัดการปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ การเสริมพลังเยียวยาความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม และส่งผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน

4. กิจกรรมที่ดำเนินการมีลักษณะเชิงรุกมากกว่าตั้งรับปัญหาที่ปลายทาง

5. มีเป้าหมายสำคัญในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้ชุมชน รักษาความปลอดภัย อำนวยความยุติธรรมระดับชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

นิยามของนักวิชาการไทย

ยุติธรรมชุมชน เป็นแบบแผนของกลยุทธเชิงรุกที่เน้นป้องกันอาชญากรรมด้วยการทำงานร่วมกันของชุมชนในลักษณะของ “หุ้นส่วน” ที่เข้มแข็งระหว่าง “องค์กรภาครัฐ” ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อความปลอดภัยของสาธารณะกับ “ชุมชน” เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชนนั้น (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2547)

ยุติธรรมชุมชน คือ การทำงานร่วมกันเป็นหุ้นส่วนใด ๆ ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ทั้งหมด) กับชุมชน การทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนนั้นเป็นการทำงานโดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันหรือควบคุมอาชญากรรมโดยตรงและโดยอ้อมในระดับเพื่อนบ้านหรือในระดับชุมชน (สมชาติ เอี่ยมอนุพงษ์, 2547)

ยุติธรรมชุมชนมี 2 รูปแบบ คือ ยุติธรรมชุมชนในกระบวนการที่ศูนย์ยุติธรรมอาญา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อรัฐอนุญาตให้เข้ามามีส่วนร่วมและรัฐเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ใครหรือชุมชนใดเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น อาสาสมัครคุมประพฤติและยุติธรรมชุมชนในกระบวนการที่ศูนย์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การที่ชุมชนเป็นตัวหลักในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรม ส่วนรัฐเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้อำนวยความสะดวกยุติธรรมหรือเป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้ชุมชนทำหน้าที่ได้ โดยชุมชนในงานยุติธรรมชุมชนรูปแบบนี้มีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน การระงับข้อพิพาทในวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการป้องกันปัญหาอาชญากรรม (อังคณา บุญสิทธิ์, 2549)

สำหรับโครงการพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดนิยามว่า “ยุติธรรมชุมชน” หมายถึง ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนในการป้องกัน ควบคุม จัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิด ตลอดจนคืนคนดีกลับสู่ชุมชนด้วยการฟื้นฟูระบบยุติธรรมเชิงจารีตและ/หรือพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรมและเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพและความสมานฉันท์ และมีกลไกการทำงานตามระบบยุติธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบยุติธรรมหลักผ่านการประสานงานของหน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549)

อย่างไรก็ตาม ในกรทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์นิยามศัพท์ของยุติธรรมชุมชนไว้ว่า

ในเชิงปรัชญา “ยุติธรรมชุมชน” เป็นปรัชญาที่บูรณาการแนวคิดหลากหลายเกี่ยวกับงานยุติธรรมร่วมสมัยที่มีฐานคติและหลักการเดียวกันเข้าด้วยกัน ได้แก่ หลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม และตำรวจชุมชน ดังนั้น ยุติธรรมชุมชนจึงไม่ใช่ “วิธีการใหม่” ในการจัดการกับ “ปัญหาอาชญากรรมเดิม ๆ “ แต่เป็น “วิธีคิดใหม่” ในการจัดการกับ “ความยุติธรรม” ด้วยการจัดวางชุมชนและเหยื่ออาชญากรรมที่เคยถูกระบบยุติธรรมหลักละเลยไป มาเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

ในเชิงนโยบายอาญา “ยุติธรรมชุมชน” คือ กลุ่มเครื่องมือหรือกลไกการอำนวยความสะดวกยุติธรรมชุดใหม่ที่ใช้เป็นกลยุทธ์ขับเคลื่อนระบบไปข้างหน้าเพื่อกำหนดปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคมตามสถานการณ์เฉพาะของชุมชน

ในทางปฏิบัติ “ยุติธรรมชุมชน” หมายถึง การที่ชุมชนมีอำนาจบังคับควบคุมและจัดการปัญหาของชุมชนด้วยการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามความเหมาะสมจำเป็นของตนเอง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับนิยามยุติธรรมชุมชน

อาจกล่าวได้ว่า ยุติธรรมชุมชนนั้นยังไม่มีนิยามที่ชัดเจนแน่นอนเป็นที่ยุติ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นลักษณะร่วมของกิจกรรมยุติธรรมชุมชนทั้งหลายก็คือ

ประการแรก ยุติธรรมชุมชนมีลักษณะของการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในระบบยุติธรรมทางอาญา เช่น การเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ผู้ประสานงานผู้ไกล่เกลี่ยให้การอบรมสั่งสอน เป็นสมาชิกของคณะกรรมการต่าง ๆ เป็นผู้ให้การสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรมในการเยียวยาและเสริมพลัง และสนับสนุนผู้กระทำความผิดในการปรับตัวเข้ากับสังคมหลังได้รับการปล่อยตัว เป็นต้น

ประการที่สอง นัยสำคัญของยุติธรรมชุมชน คือ การเห็นว่าคำตอบในการแก้ปัญหาของชุมชนควรมาจากชุมชนเองมากกว่าที่จะมาจากหน่วยงานของรัฐที่มีความห่างไกล และมีพิธีรีตองมาก เช่น ตำรวจ อัยการ และคุมประพฤติ และเห็นว่าการสร้างเสริมศักยภาพในการควบคุมอาชญากรรมควรเริ่มต้นจากชุมชนมากกว่าที่จะเริ่มจากสถาบันต่าง ๆ อาทิ เรือนจำหรือสถานพินิจ ซึ่งมักสร้างตราบาปและความรู้สึกโดดเดี่ยวให้กับผู้กระทำความผิดมากกว่าการเยียวยาซึ่งแท้ที่จริงแล้วการเยียวยาเป็นการเสริมพลังอย่างหนึ่งของชุมชน

ประการที่สาม ยุติธรรมชุมชนมีการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนระหว่างหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน เช่น หน่วยงานช่วยเหลือเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม (victim support agencies) และส่งเสริมการเปิดเผย การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างองค์กรดังกล่าวด้วยกันเองกับชุมชน

ประการที่สี่ ยุติกรรมชุมชนสนับสนุนการนำผู้คนจากหลากหลายกลุ่มหลากหลายความคิดที่ดูเหมือนไม่น่าจะมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการควบคุมและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เช่น กลุ่มผู้อยู่อาศัย กลุ่มธุรกิจในท้องถิ่น และกลุ่มความเชื่อทางศาสนา แนวคิดนี้เรียกว่า “การผนึกกำลังการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ” ซึ่งครอบคลุมไปถึงแนวคิดที่ว่า เราควรส่งเสริมให้เอกชนผู้ให้บริการด้านการรักษาความปลอดภัยหรือด้านเทคโนโลยีป้องกันอาชญากรรมเข้ามามีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับชุมชนด้วย

ประการที่ห้า การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการยุติธรรมชุมชนนี้มีประโยชน์หลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ช่วยลดการพึ่งพิงมีอาชีพในการระงับข้อพิพาท ลดความรู้สึกแปลกแยกต่อกระบวนการยุติธรรม เพิ่มความชอบธรรมให้กับโครงการและแนวคิดยุติธรรมชุมชน ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐกับองค์กรภาคประชาชนและกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชนหรือท้องถิ่น และสำหรับภาครัฐ ยุติกรรมชุมชนยังช่วยส่งเสริมความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยและช่วยลดค่าใช้จ่ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ทางหนึ่ง

องค์ประกอบหลักของยุติธรรมชุมชน

จตุรรัตน์ เชื้ออำนวย (2551, น. 18-22) ได้กล่าวไว้ว่า ยุติธรรมชุมชนมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๆ 5 ประการ คือ 1) เน้นความสำคัญของเพื่อนบ้าน 2) ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา 3) ลดการพึ่งพิงผู้มีอำนาจและลดการผลักความรับผิดชอบให้สถาบัน 4) เพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน และ 5) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมยุติธรรม

สาระสำคัญขององค์ประกอบแต่ละส่วน มีดังนี้

1. ยุติธรรมชุมชนเน้นการให้ความสำคัญแก่เพื่อนบ้านที่ระดับรากหญ้า

อาณาเขตของประมวลกฎหมายอาญาถูกผูกโยงไว้กับอำนาจทางการเมือง ไม่ว่าจะป็นรัฐหรือรัฐบาลก็ตาม แต่เมื่อมองจากวิถีชีวิตชุมชนแล้ว ในบางครั้งพบว่าบรรดากฎหมายบ้านเมืองเหล่านี้ปราศจากความหมายและนัยสำคัญต่อชีวิตผู้คนในท้องถิ่นโดยสิ้นเชิง อย่างไรก็ตามสำหรับวิถีชีวิตผู้คนที่ป็นชาวเมืองแล้ว บรรดากฎหมายเหล่านี้มีความสำคัญเมื่อเกิดอาชญากรรมและการฝ่าฝืนระเบียบสังคมที่ต้องทำการควบคุมสังคมให้เข้ารูปเข้ารอยสำหรับสังคมส่วนรวม สภาพการเช่นนี้แสดงให้เห็นมิติใหม่ในการกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยใช้ “สถานะ” (space) เป็นตัวกำหนดแทนการกำหนดขอบเขตการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยความเป็นเมือง ประเทศ หรือรัฐเช่นเดิม

ดังนั้น องค์ประกอบประการแรกของแนวคิดยุทธธรรมชุมชนบนฐานคตินี้ คือ เพิกถอนกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการยุทธธรรมออกจากการผูกติดไว้กับสถานที่ตั้งและประยุกต์กิจกรรมการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมแบบอิสระที่เหมาะสมกับวิถีชุมชนแต่ละแห่งแทน

2. ยุทธธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา

กระบวนการยุทธธรรมกระแสหลักได้รับการขนานนามว่าเป็น “กระบวนการต่อสู้คดีของคู่ปรับกระหว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่ายหนึ่งกับรัฐอีกฝ่ายหนึ่ง” ส่วนภายใต้กรอบทฤษฎีแบบยุทธธรรมชุมชนนั้น อธิบายว่าอาชญากรรมมิใช่การต่อสู้ชิงความเป็นผู้ชนะกันระหว่างสองฝ่ายแต่เป็น “ชุดของปัญหาที่ต้องการการแก้ไข” โดยให้น้ำหนักความสำคัญต่อทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งคือปัญหาด้านความปลอดภัยของชุมชนที่ต้องการการแก้ไขเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตชุมชนและอีกด้านหนึ่งคือพลังสมรรถนะของผลที่เกิดตามมาจากระบบวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้สำเร็จ

กรอบทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหานั้น แตกต่างจากกรอบทฤษฎีที่มองปัญหาว่าเป็นความขัดแย้งเชิงปฏิบัติตรงที่การให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาต้องอาศัยชุดข้อมูลข่าวสาร ความสุขุมรอบคอบ และผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายในการแก้ปัญหาที่ถูกนำมาพิจารณาร่วมกัน กล่าวอย่างสั้น ๆ ได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของยุทธธรรมชุมชนองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของการทำงานร่วมกันแบ่งปันค่านิยมและความเชื่ออาทรห่วงใยซึ่งกันและกัน เมื่อมีข้อมูลและระเบียบกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมมาใช้ประกอบก็จะทำให้พบหนทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

ข้อมูลข่าวสารระดับชุมชนอาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาแบบเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลางได้ 3 แนวทาง คือ

(1) การจัดระบบข้อมูลข่าวสารเฉพาะของพื้นที่เตรียมใช้งานเป็นลำดับแรก เนื่องจากบรรดาอาชญากรรมขั้นสูงที่เกิดขึ้นพบว่ามิมีสถานที่ตั้งหรือแหล่งกำเนิดจากการรวบรวมทรัพยากรและมีการลงทุนอยู่ในท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งในสังคมโลกนี้ทั้งสิ้น

(2) ความห่วงใยและความปรารถนาของผู้อยู่อาศัยเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการกำหนดกิจกรรมยุทธธรรมชุมชน

(3) การแปลข้อมูลข่าวสารจากชุมชนไปสู่กิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย สามารถใช้เพื่อประเมินผลความสำเร็จในการกำหนดยุทธวิธีเผชิญหน้ากับอาชญากรรมได้ทางหนึ่ง

3. ลดการพึ่งพิงผู้มีอำนาจและลดการผลัดความรับผิดชอบให้สถาบัน

กระบวนการยุทธธรรมกระแสหลักมีลักษณะเป็นการปกครองแบบลำดับชั้นองค์กรแต่ละระดับ ผู้ปฏิบัติงานจะทำหน้าที่รายงานผลการทำงานของตนไปยังระดับชั้นการบังคับบัญชา

ที่เหนือขึ้นไปตามลำดับที่ทอด ๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แนวตั้ง ขณะที่แนวคิดแบบยุติธรรมชุมชนไม่ใช่รูปแบบองค์การแนวตั้งตามธรรมเนียมแบบแผนดั้งเดิมแต่ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบแทน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอาจจะรายงานไปยังประชาชนกลุ่มที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแทนที่จะรายงานไปยังผู้เชี่ยวชาญลำดับชั้นบังคับบัญชาถัดขึ้นไป

ขณะเดียวกันผู้บริหารองค์กรย่อย ๆ ในชุมชนอาจผสมผสานหลอมรวมทำงานร่วมกับผู้บริหารของหน่วยงานอื่นโดยใช้รูปแบบเมทริกซ์ (matrix) ได้ เช่น ผู้บริหารหน่วยตำรวจชุมชนทำงานร่วมกับคุมประพฤติชุมชนหรืออัยการชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการปรับปรุงความร่วมมือประสานงานและเพิ่มพูนแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติในลักษณะภาค ตัดขวางให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ศูนย์ปฏิบัติการไนท์ไลท์ เมืองบอสตัน (Boston Operation Nightlight) ตำรวจกับพนักงานคุมประพฤติอภิปฏิบัติการร่วมกันในการติดตามความเป็นอยู่ของผู้กระทำผิดหลังพ้นโทษในชุมชน เป็นต้น (Karp & Clear, 2000)

อาจกล่าวได้ว่า ช่องทางของชุมชนภายใต้โครงสร้างองค์การที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้มีความสลับซับซ้อนหลากหลายยิ่งนัก ดังนั้นระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลภาคตัดขวางที่มีลักษณะสั้น ๆ จึงใช้แก้ปัญหาตามความประสงค์เฉพาะกลุ่มได้ดีกว่าและอาจกลับกลายเป็นรูปแบบที่มีความโดดเด่นด้านประโยชน์ใช้สอยในการปฏิบัติงานยุติธรรมได้ดีกว่าระบบของกระแสหลักในบางกรณี

4. เพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักโดยตัวเองเกี่ยวข้องกับการกล่าวหาปัจเจกบุคคลว่ากระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งต่อเหยื่ออาชญากรรมของเขา กระบวนการและผลลัพธ์ของระบบจึงได้ผลผลิตออกมาในรูปของ “การอำนวยความสะดวกเฉพาะราย” ยุติธรรมชุมชนตระหนักดีว่าการอำนวยความสะดวกเฉพาะรายนี้เป็นเรื่องสำคัญแต่ยังต้องยอมจำนนให้กับเป้าหมายที่มีความสำคัญยิ่งใหญ่มากกว่า นั่นคือการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตชุมชนซึ่งเป็น “การอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์สาธารณะ” ตัวอย่างเช่น โครงการคุ้มครองสิทธิโดยอัยการเพื่อนบ้าน (neighborhood prosecution initiatives) มีความคมชัดในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและคุ้มครองสิทธิแก่ผู้คนในชุมชนใจกลางเมือง ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานเชิงรุกของอัยการที่มีความก้าวหน้าในการจัดการปัญหาทางกฎหมายก้าวเลยไปจากการจัดการกับอาชญากรรมอุกฉกรรจ์ที่เพียงแต่รอผู้กระทำผิดถูกจับกุมดำเนินคดีและแม้ว่าเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับความรู้สึกพึงพอใจอย่างเต็มที่ต่อการลงโทษของศาลยุติธรรมแต่ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่า “ความยุติธรรมได้รับการประกาศชัยชนะเป็นความยุติธรรมที่มีนัยความหมายต่อส่วนรวม” เพราะเป็นเพียงความพึงพอใจของปัจเจกบุคคลกับคนใกล้ชิดจำนวนหนึ่งเท่านั้น

ภายใต้ทฤษฎียุติธรรมชุมชน เชื่อว่า “เป้าหมายของอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการ” (crime-related process) ดังนั้น การจัดการกับอาชญากรรมคดีหนึ่ง ๆ ได้สำเร็จจึงมิใช่เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงพลิกฟื้นสถานการณ์ระหว่าง “ผู้กระทำผิดกับเหยื่ออาชญากรรม” เท่านั้น แต่การจัดการกับอาชญากรรมควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งเพิ่มพูนให้แก่ชุมชนมากขึ้น และมีศักยภาพเพียงพอที่จะกำหนดชุดกฎเกณฑ์ควบคุมชุมชนได้ด้วยตนเองอีกต่างหาก และเมื่อพิจารณาเป้าหมายเชิงสวัสดิการสงเคราะห์กลุ่มชนประกอบด้วยแล้วนั้น ความยุติธรรมจึงไม่ควรจะเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนบุคคลเฉพาะตัวที่ผู้เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมคดีหนึ่ง ๆ สามารถรับรู้ได้เท่านั้น แต่ควรจะเป็นประสบการณ์ร่วมของกลุ่มชนที่สามารถเข้าถึง เรียนรู้และรับรู้ร่วมกันทั้งชุมชน

5. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมยุติธรรม

ประชาชนมีบทบาทหลายอย่างในการริเริ่มกิจกรรมยุติธรรมชุมชนแต่ทุกบทบาทล้วนเกี่ยวข้องกับศักยภาพของพลเมืองที่มีอิทธิพลต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมระดับท้องถิ่นอย่างน้อยที่สุดก็เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในการประชุมหารือเกี่ยวกับประเด็นอาชญากรรมและการจัดระเบียบชุมชนของตน ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การอุทิศตนเป็นอาสาสมัครในโครงการที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน และดำเนินกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน บ้างก็เข้าร่วมมีบทบาทแบบเป็นทางการในคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น สภายุติธรรมชุมชนแห่งออสติน (Austin's Community Justice Council) เพื่อจัดโครงสร้างกิจกรรมยุติธรรมชุมชนให้อำนวยความสะดวกยุติธรรมได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

การเคลื่อนย้ายการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมสู่ประชาชนนั้น มีรากฐานแนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) การควบคุมสังคมแบบเป็นทางการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและระบบศาลยุติธรรมเป็นเพียงชั้นบาง ๆ ชั้นหนึ่งของสถาบันและระบบวัฒนธรรมรากฐานหลักที่ยังรากลึกในการสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมส่วนรวม เส้นแแถบสีบาง ๆ ที่ใช้ควบคุมสังคมนี้ได้รับการค้ำจุนด้วยการทำงานหลัก ๆ ที่สำคัญ ๆ โดยครอบครัว โรงเรียน วัด องค์กรชุมชน และอื่น ๆ ในการสร้างพลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎหมายและรักษาสถาธรรณสมบัติของชุมชน

(2) การเคลื่อนย้ายการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมสู่ประชาชนมีรากฐานมาจากการตระหนักว่าสมาชิกชุมชนมีฐานะเป็นพลเมืองของสังคมประชาธิปไตยซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าพลเมืองในระบบประชาธิปไตยล้วนช่วยกันทำงานเพื่อเป็นสวัสดิการแก่สังคมส่วนรวมด้วยไม่ใช่ทำงานเพียงเพื่อตนเองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นที่ประจักษ์ทั่วกันว่าความล้มเหลวจากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา

มาบ่งชี้ให้เห็นผลจากการตั้งสมมติฐานที่ผิดพลาดที่เกิดขึ้นตามมาจากความเชื่อที่ว่าความปลอดภัยของชุมชนเป็นภาระหน้าที่ของระบบยุติธรรมของรัฐเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้น องค์ประกอบ 5 ประการล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการกับอาชญากรรมและวิถีชุมชน ผู้คนในสังคมตะวันตก เช่น ชาวอเมริกัน ต่างเรียกหาระบบยุติธรรมที่เหมาะสมเข้ากันได้กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตชุมชนที่ดีกว่า พวกเขาต้องการเมล็ดพันธุ์ที่บ่มเพาะให้เกิดความปลอดภัยในชุมชนและเรียกร้องความรับผิดชอบจากบรรดาสมาชิกชุมชนมากกว่า ซึ่งวิสัยทัศน์ที่น่าเสนอนี้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมยุติธรรมที่ขับเคลื่อนโดยประชาคมในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดนั้นมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิตชุมชนที่ดีขึ้นกว่าเดิมได้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน

คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม (2550, น. 39-40) ทฤษฎีสำคัญ ๆ ที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดยุติธรรมชุมชน ได้แก่

1. ทฤษฎีการเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชน (community empowerment and participation)

ทฤษฎีเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ได้รับการอ้างอิงบ่อยที่สุดโดยทฤษฎีตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “การที่ชาวชุมชนร่วมกันมีส่วนในการป้องกันอาชญากรรมและแสดงความพยายามฟื้นฟูสัมพันธภาพที่ตีระหว่างเพื่อนบ้านของตนนั้นจะช่วยลดอาชญากรรมและความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมได้โดยตรง รวมทั้งเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการควบคุมสังคมทางอ้อมได้” ดังนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการเสริมพลังชุมชน จึงควรทำงานกับกลุ่มผู้พักอาศัยและชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยควรมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์กับชุมชนและเพื่อเพิ่มความพึงพอใจของสาธารณชนต่อการทำงานของหน่วยงาน เพราะในทางปฏิบัติหากผู้ปฏิบัติไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทชุมชนแล้วจะเป็นการยากที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนขึ้นมาเพราะประชาชนทั่วไปมักจะมีโอกาสน้อยมากที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือดำเนินการ ซึ่งตำรวจชุมชนและอัยการส่วนใหญ่มักจะใช้ชุมชนเพียง “เป็นหูเป็นตา” เป็นสัญลักษณ์ของผู้ให้สนับสนุนหรือเพื่อหาเงินทุนสนับสนุนเท่านั้น (Buerger, 1994)

2. ทฤษฎีหน้าต่างชำรุด (theory of broken windows)

Wilson & Kelling (1982) ผู้สร้างทฤษฎีหน้าต่างชำรุดอธิบายว่าทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่มีอิทธิพลมากทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งระบุว่า ความไม่เป็นระเบียบเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้าไม่ใส่ใจกำหนดรู้อย่างจริงจังจะลุกลามขยายวงกลายเป็นความขัดแย้ง อาชญากรรม ความหวาดกลัว และ

สูญเสียสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนบ้านในที่สุด ชุมชนจึงควรมีการจัดระเบียบและควบคุมตรวจตราตามถนนหนทางตรอกซอกซอยอย่างหนักเพื่อเป็นการป้องกันก่อนเกิดปัญหาความขัดแย้งใด ๆ ขึ้น

3. ทฤษฎีการแก้ปัญหา (problem solving)

Goldstein (1979) เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีการแก้ปัญหาโดยครั้งแรกใช้ทฤษฎีการแก้ปัญหาในมิติของกิจการตำรวจ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นเปิดฉากการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อที่จะลดโอกาสในการที่ปัญหาเหล่านั้นอาจลุกลามขยายตัวเกิดเป็นอาชญากรรมต่อไป ในบริบทของยุติธรรมชุมชนการแก้ปัญหามีความหมายกว้างขวาง คือ

(1) เป็นนัยบ่งบอกความพยายามร่วมมือกันในการสร้าง “หุ้นส่วน” (partnerships) ระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐและระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับชุมชนท้องถิ่น

(2) ต้องตระหนักว่าอาชญากรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากสภาวะเงื่อนไขทางสังคมที่ซับซ้อน และพยายามที่จะกำหนดปัญหาสังคมบางปัญหาที่สำคัญออกมาเพื่อจัดการให้เข้าที่เข้าทางตั้งแต่ต้น เช่น การบังคับใช้กฎหมายป้องปรามการเตร็ดเตร่ กฎหมายปรามการส่งเสียงเอะอะอีกทีกับบริเวณชุมชน กฎระเบียบในการรักษาความสะอาดถนนหนทางที่สาธารณะหรืออำนาจในการออกใบอนุญาตต่าง ๆ รวมทั้งใบอนุญาตขับขี่ยานพาหนะ ฯลฯ เป็นต้น ส่วนแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันปัญหา ได้แก่ การสร้างโปรแกรมการป้องกันอาชญากรรมในครอบครัวที่เน้นการฝึกหัดทักษะแก่แม่และเด็กตั้งแต่เริ่มแรก เป็นต้น

4. ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับสภาพทางภูมิศาสตร์ (geographical focus)

เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดยุติธรรมชุมชนที่แยกออกมาเป็นเอกเทศไม่เกี่ยวข้องกับสามทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับสภาพทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดเกี่ยวกับสถานที่ตั้งโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรจะเข้ามาช่วยบริหารจัดการหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นด้วย เช่น หน่วยงานแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการบังคับโทษที่เกิดขึ้นในชุมชนแทนที่จะใช้คุกหรือตะราง หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรเปิดสำนักงานสาขาในลักษณะสำนักงานเพื่อนบ้าน (neighborhood office) เพื่อให้การช่วยเหลือด้านยุติธรรมชุมชนแก่ชาวชุมชนโดยจัดชั่วโมงการทำงานและการให้บริการให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ และบริการจัดหาข้อมูลสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ให้กับชาวชุมชน เป็นต้น

แนวคิดยุติธรรมชุมชนนี้ไม่ใช่แนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากคณะกรรมการแห่งประธานาธิบดีว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารงานยุติธรรม (President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice) ประเทศสหรัฐอเมริกาเคยมีการเสนอ

แนวคิดนี้มาก่อนแล้ว โดยคณะกรรมการดังกล่าวแนะนำว่าทั้งหน่วยงานตำรวจและราชทัณฑ์ควร จะสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชุมชน ยอมรับความจำกัดของบทบาทในการกำหนดปัญหาว่า ปัญหาใดเป็นปัญหาของชุมชนและตระหนักว่าชุมชนมีทรัพยากรสำคัญสำหรับการนี้อยู่แล้ว ดังนั้น ในปีคริสต์ทศวรรษ 1970s จึงเริ่มนำหลักการพื้นฐาน 4 ข้อนี้มาใช้ โดยเริ่มจากการจัดทีมสายตรวจ และเดินเท้าใช้โครงการที่สนับสนุนต่อวิธีการแก้ปัญหา (problem-solving) อันนำไปสู่แนวคิดทฤษฎี การซ่อมแซมหน้าต่างชำรุด (theory of broken windows) จากนั้นแนวคิดดังกล่าวได้เคลื่อนที่ไปสู่ แนวคิดที่ว่าชุมชนเองควรจะต้องมีศักยภาพสามารถมีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพเงื่อนไขนำไปสู่ ปัญหาความขัดแย้งต่อเพื่อนบ้านด้วยกันได้ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาในการป้องกัน

ปราบปรามอาชญากรรม

ประวัติความเป็นมาของโครงการราษฎรอาสาตำรวจชุมชน

ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากปัญหา สำคัญ 3 ประการ คือ ปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหายาเสพติดให้โทษ และอุบัติเหตุจากการจราจร ซึ่งนับวัน จะทวีความ รุนแรงมากขึ้นตามสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและสังคมที่ละเลยศีลธรรม เพื่อที่จะแก้ไข ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและหมู่บ้านเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมใน การรักษาความปลอดภัย และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่สังคมร่วมกับทางราชการได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเจตนารมณ์ของการจัดตั้งราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชนประจำตำบล เพื่อปรับปรุงระบบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจให้สามารถบริการประชาชนในท้องถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เป็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงได้มีมีการจัดตั้งโครงการ ราษฎรอาสาตำรวจชุมชนขึ้นมา โดยวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดย ความร่วมมือและประสานงานการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประชาชนและองค์กรท้องถิ่น
2. เพื่อให้ประชาชนรักใคร่ ศรัทธาต่อตำรวจ และเป็นแหล่งข่าวให้กับทางราชการ
3. เพื่อบริการประชาชนและร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนให้เสร็จสิ้น ณ จุดที่เกิดเหตุ ตามขีดความสามารถ
4. เพื่อให้สังคมมีความสุข และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

สถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาคร ได้ดำเนินการตามโครงการราษฎรอาสาตำรวจชุมชน โดยพิจารณาดำเนินการคัดเลือกราษฎรอาสาสมัครในรูปคณะกรรมการ ให้ประชาชนในพื้นที่ ที่จะจัดตั้งตำรวจชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก โดยคัดเลือกมาจากทุกหมู่บ้าน ๆ ละไม่น้อยกว่า 1 คน ราษฎรอาสาสมัครที่จะทำการคัดเลือกต้องเป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย เหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อเป็นการปรับปรุงวิธีการมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยอาศัยความร่วมมือ และประสานการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชน และองค์การในท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาครดังนี้

1. เพื่อขยายการบริการให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว
2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการปฏิบัติ และสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจ
3. เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างประชาชน องค์การส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดียิ่งขึ้น
4. เพื่อให้ราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการปฏิบัติงาน กฎหมาย ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น
5. เพื่อให้ราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน มีระเบียบวินัย และปฏิบัติหน้าที่ไปในแนวเดียวกัน
6. สนองตอบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน

ตามระเบียบปฏิบัติประจำราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชนไว้ดังนี้

1. มีเขตรับผิดชอบเฉพาะพื้นที่ภายในตำรวจที่ปฏิบัติงาน
2. มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อย
3. จัดให้มีการประนีประนอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและเป็นกรณีที่สามารถดำเนินการได้ตามอำนาจหน้าที่ของตำรวจ
4. มีหน้าที่ให้การบริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

5. มีหน้าที่ประสานงาน ให้การสนับสนุนประสานสภาพแวดล้อมหรือองค์การบริหารส่วนตำบลในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตำบลร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ปฏิบัติงานตามนโยบายรักษาความสงบเรียบร้อยของตำบล

6. ประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานในพื้นที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุข ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวก กระตุ้น ส่งเสริม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ

7. งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

เนื่องด้วยราษฎรอาสาปฏิบัติหน้าที่ตำรวจชุมชนในฐานะประชาชน จึงมีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาดังนี้

1. เมื่อพนักงานร้องขอให้ช่วยจับ กรณีนี้จะต้องเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานมีอำนาจจับกุมได้ตามที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะมีความผิดฐานใดก็ตาม และเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่จัดการตามกฎหมาย หรือจับตามหมายจับนั้นได้ร้องขอให้ประชาชนช่วยจับผู้กระทำความผิดตามที่หมายจับระบุไว้ ข้อพึงระวังในข้อนี้ถ้าเป็นกรณีที่เป็นเจ้าหน้าที่ ที่ไม่มีในอำนาจจับกุมไปร้องขอให้ประชาชนช่วยจับ ประชาชนก็ไม่มีอำนาจในการจับกุม

2. เมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าเฉพาะความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กรณีนี้ประชาชน ผู้พบการกระทำความผิดสามารถเข้าทำการจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องคอยให้เจ้าพนักงานร้องขออย่างไรก็ตามอำนาจจับกุมของประชาชนตามข้อนี้ จะต้องเป็นไปตามประเภทของความผิดที่ระบุไว้ในท้าย ป.วิอาญาเท่านั้น และต้องเป็นกรณีที่พบการกระทำความผิดซึ่งหน้าเท่านั้น ซึ่งเงื่อนไขนี้จะมีปัญหาสำหรับประชาชนที่ไม่เคยเรียนรู้กฎหมายมาก่อน เพราะจะไม่ทราบว่าการผิดประเภทใดบ้างที่กฎหมายระบุไว้ในบัญชีท้าย และไม่ทราบว่าที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านี้หมายถึงความผิดอย่างไร ความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่

- 2.1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน
- 2.2 ความผิดต่อศาสนา
- 2.3 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น
- 2.4 ความผิดการก่อการจลาจล
- 2.5 ความผิดฐานวิงวาททรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ลักทรัพย์
- 2.6 ความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขัง
- 2.7 ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา
- 2.8 ความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา

2.9 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง

3. เมื่อจะมีการหลบหนีประกัน เมื่อประชาชนที่เป็นนายประกันผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่ได้หลบหนีประกัน หรือจะหลบหนีประกัน เฉพาะเมื่อไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานให้จับได้ทันทีเท่านั้นนั้นผลทางกฎหมาย กรณีที่ประชาชนใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้จะจับกุมผู้กระทำความผิดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ประชาชนผู้ทำการจับกุมย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น ไม่มีความผิดฐานทำให้ผู้ถูกจับเสื่อมเสียอิสรภาพ หรือหากผู้จะถูกจับนั้นต่อสู้ขัดขวาง ประชาชนผู้จับก็มีอำนาจใช้กำลังป้องกันตนได้สมควรแก่เหตุ แต่ถ้าไม่มีอำนาจจับกุมตามกฎหมาย ผู้จับก็จะมี ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ และอาจมีความผิดฐานอื่น ๆ ติดตามมาด้วย เช่น บุกรุก ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ

ผลการดำเนินงานตามโครงการราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชน

ราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชนของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาครได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดปฏิบัติหน้าที่ตำรวจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผลการดำเนินการ เช่น

1. ราษฎรอาสาได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาคร ดำเนินงานโครงการโรงงานสีขาว โดยร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจหาสารเสพติดในสถานที่ทำงานของโรงงานต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาคร
2. หลังจากที่ได้ราษฎรอาสาผ่านการอบรมตามโครงการแล้ว ได้มีการจัดอบรมราษฎรอาสา เพื่อเป็นการทบทวนวิชาความรู้ ต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การฝึกอบรมยุทธวิธี การใช้กระบองที่ถูกต้องตามยุทธวิธีของตำรวจเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2551
3. มีการมอบรางวัล ราษฎรอาสาตำรวจชุมชนดีเด่นในการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิด เช่น นายสมบุญ แก่นแดง ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยบริการนิคมฯ จับกุมผู้ต้องหาใน คดีชิงทรัพย์บริเวณถนนพระราม 2 และ นายวิชาญ สมมาตรร่วมเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยบริการคลองครุฑ จับกุมผู้ต้องหาใน คดีพยายามฆ่า
4. เนื่องด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้คำสั่ง ที่ 382/2550 ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2550 จัดตั้ง มีศูนย์ประสานงานประชาชนและอาสาสมัครช่วยงานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปช.ตร) ทางศูนย์ประสานงานประชาชนและอาสาสมัครช่วยงานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้จัดโครงการรณรงค์ประชาร่วมใจป้องกันภัยให้สังคม โดยทางสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาครได้เริ่มดำเนินการโครงการรณรงค์ประชาร่วมใจป้องกันภัยให้สังคมครั้งแรก ใน

วันที่ 25 พฤษภาคม 2551 เวลา 06.30 น. โดยมี บริษัท ห้างร้าน โรงงาน ประชาชนทุกสาขาอาชีพ และราษฎรอาสา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเดินรณรงค์ชักชวนประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ประสานงานประชาชนและอาสาสมัครช่วยงานตำรวจ เพื่อป้องกันภัยให้สังคม ทำให้สังคม ชุมชนมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและปัญหาอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ

3. งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาคร ผู้ศึกษาใคร่จะขอเสนอผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ทศพล เพ็งส้ม (2544) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตอำเภอบางบัวทอง รวมจำนวน 203 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารที่เกี่ยวกับอาชญากรรมผ่านทางโทรทัศน์และมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของชุมชน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมก่อนการกระทำความผิดในระดับต่ำ ซึ่งประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญและมีส่วนร่วม ได้แก่ การกำชับ และกวดขันคนในบ้านให้ปิดประตูบ้านให้มิดชิด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมหลังการกระทำผิดในระดับต่ำ

ทั้งนี้จากผลการสัมภาษณ์บุคคลและผู้นำชุมชน พบว่า ทุกคนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของชุมชน โดยให้ความเห็นว่า การป้องกันอาชญากรรมเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ อาทิ ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือชุมชนบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนทุกคนในการป้องกันตนเอง ป้องกันชุมชนจากสิ่งที่ไม่คาดคิดว่าจะเป็นปัญหาเสพติด อบรมชุมชน อาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยการร่วมกันในกิจกรรม เช่น การตั้งกลุ่มชุมชน มีการมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกในชุมชนในกิจกรรมการป้องกันอาชญากรรม การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เข้าร่วมการอบรมเป็นสมาชิกโครงการต่าง ๆ เช่น สมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมให้ตำรวจ และสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ธีระชัย มานีพพาน (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความร่วมมือของประชาชนต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อ

การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ของข้าราชการตำรวจในสถานีตำรวจภูธรอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนให้ความร่วมมือในด้านการป้องกันยาเสพติด มากกว่าด้านการปราบปรามยาเสพติด โดยด้านการป้องกันยาเสพติดประชาชนให้ความร่วมมือในระดับค่อนข้างมากในประเด็นสำคัญตามลำดับการให้ความร่วมมือดังนี้ การอบรมชี้แนะบุคคลในครอบครัวให้ห่างไกลยาเสพติด การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนและร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดให้โทษ และให้ความร่วมมือเป็นอันดับสุดท้ายคือ แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อพบเห็นบุคคลผู้ต้องสงสัยในการเสพยาเสพติด ส่วนด้านการปราบปรามยาเสพติดประชาชนให้ความร่วมมือในระดับค่อนข้างมาก โดยให้ความร่วมมือในประเด็นสำคัญตามลำดับคือ สนับสนุนการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการปราบปรามยาเสพติด อำนวยความสะดวกในการดำเนินการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง และให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวน ให้ความร่วมมือค่อนข้างน้อยในลำดับสุดท้าย คือ เป็นพยานในการชี้ตัวผู้ต้องหาในการสอบสวนคดี ความร่วมมือของประชาชนจำแนกตามประเภทของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ข้าราชการให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมากที่สุดและนักธุรกิจให้ความร่วมมือน้อยที่สุด

ธวัชชัย ศรีสุวรรณ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในแต่ละด้าน คือ เวลา แรงงาน และด้านทรัพย์สิน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาในทุกด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในระดับต่ำ ในด้านของปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ตำแหน่งทางสังคม และสถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านปัจจัยทางสังคม พบว่า การประชุมกับเพื่อนบ้านการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน ความประพฤติของตำรวจ การให้ความสำคัญต่อปัญหาอาชญากรรม การติดตามความเคลื่อนไหวของอาชญากรรม และการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยทำให้ทราบว่าตำแหน่งทางสังคม การประชุมกับเพื่อนบ้าน การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน และการให้ความสำคัญต่อปัญหาอาชญากรรมมีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ทั้งในด้านเวลา แรงงาน และด้านทรัพย์สิน

ประหยัด เงามาม (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจในจังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ทราบ

ถึงระดับความสนใจที่ประชาชนให้ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานของตำรวจ ผลการ ศึกษา พบว่า ประชาชนให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับค่อนข้างมาก โดยให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมเป็นอันดับแรก และปราบปราม อาชญากรรมเป็นอันดับรองลงมา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการป้องกันอาชญากรรม ประชาชนให้ความร่วมมือในการใส่กุญแจที่อยู่อาศัยเป็นอันดับแรก เมื่อมิให้เกิดการประทุษร้ายต่อ ทรัพย์สินอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก การรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินในที่อยู่อาศัยเป็นอย่างดี เพื่อ มิให้เกิดการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินรองลงมา ส่วนด้านปราบปรามอาชญากรรมประชาชนให้ ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกในการจัดตั้งจุดตรวจของตำรวจ เป็นอันดับแรก และการ อำนวยความสะดวกในการดำเนินการสืบสวนปราบปรามอบายมุขอย่างจริงจังรองลงมา

มงคล สงวนศักดิ์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎร อาสาสมัครในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบล จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระดับการมีส่วนร่วม และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาสมัครในการดำเนินงาน ตำรวจชุมชนตำบล จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ การสมรส และระยะเวลาปฏิบัติงานของราษฎรอาสาสมัครในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบล ของตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาสมัครในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบล จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การปฏิบัติเกี่ยวกับความร่วมมือกับ องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดย เรื่องที่ราษฎรอาสาสมัครมีส่วนร่วมอันดับสูงสุดคือ การประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล การปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ประกอบกำลังเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามแผน หรือนโยบายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของตำบลด้วยความเสียสละและจริงจัง และการมี ส่วนร่วมในการประชุมประชาคมร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้านในการตัดสินใจ เพื่อให้การประสานงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาสมัครในการดำเนินงานตำรวจ ชุมชนตำบล จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ราษฎรอาสาสมัครที่มีอายุ และการศึกษาต่างกัน มีระดับ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง การจัดหาอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาการให้ความช่วยเหลือประชาชน การประชุมวางแผนการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมปรับปรุงพัฒนาระบบการออกตรวจ ป้องกันเหตุให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การประชุมคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยใน

ตำบลและผู้เกี่ยวข้องมาประชุมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนเรื่องที่ราษฎรอาสาสมัครที่มีการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตำรวจชุมชนตำบลแตกต่างกันในทุกด้าน

3. ราษฎรอาสาสมัครที่มีอาชีพ รายได้ สถานภาพการสมรส และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบล ไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาสมัครในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบล เป็นรายคู่พบว่า ราษฎรที่มีอาชีพ รายได้ สถานภาพการสมรส และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตำรวจชุมชนตำบลจังหวัดนครราชสีมา

รัฐศาสตร์ สิงห์เหลือง (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของประชาชนในเขตพระโขนง พบว่า ประชาชนในระดับบุคคล และครอบครัวมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมมาก ในระดับชุมชนมีส่วนร่วมปานกลาง และในระดับความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์มีส่วนร่วมน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ และรูปแบบที่อยู่อาศัย

สนั่น วงศ์เพ็ชร (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของประชาชน: ศึกษากรณีประชาชนในเขตอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความร่วมมือของประชาชนที่มีต่องานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม น้อยกว่าประชาชนในเขตตำบลพลา และตำบลสำนักท้อน เนื่องจากตำบลบ้านฉาง พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านฉาง ซึ่งสถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านฉาง มีการจัดสายตรวจทั้งสายตรวจเดินเท้า สายตรวจจรจักรยานยนต์ และสายตรวจจรยนต์ ออกตรวจในพื้นที่มากเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะธนาคารและร้านทอง สถานีบริการน้ำมัน และมินิมาร์ท ซึ่งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ประกอบกับตำบลบ้านฉาง เป็นที่พื้นที่ ที่มีประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น มีประชากรสัญจรไปมาอยู่ตลอดเวลา จึงไม่สนใจในการเลี้ยงสัตว์ เช่น สุนัข ติดสัญญาณเตือนภัย การดูแลความเรียบร้อย เช่น ปิดประตู หน้าต่างก่อนออกจากบ้าน ทำให้ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ประชาชนในเขตตำบลบ้านฉาง ให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมค่อนข้างน้อย และพบว่า ประชาชนในเขตตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมให้ความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม น้อยกว่าประชาชนในเขตตำบลบ้านฉางและตำบลสำนักท้อน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากตำบลสำนักท้อน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้และไร่มันสำปะหลัง มีบ้านประชาชนอยู่กระจัด

กระจาย และสถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านฉาง มีการจัดสายตรวจตำบลและสายตรวจรถยนต์ ออกจากพื้นที่เป็นครั้งคราว ทำให้ประชาชนในเขตตำบลสำนักท้อนให้ความร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมเกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิด การช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมคนร้าย ตลอดจนการเป็นพยานชี้ตัวผู้ต้องหาในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจค่อนข้างน้อย เนื่องจากเกรงว่าตนเองจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัยหลังจากที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว

อิทธิโชติ ไชยมงคล (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณี: สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี พบว่าจากผลการศึกษา ทำให้สามารถหาแนวทางและประมวลมาตรการในการใช้ชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมได้ดังนี้

- การแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจนั้น ควรเข้าหาประชาชน คนที่มีปัจจัยต่าง ๆ เอื้ออำนวยต่อการให้ความร่วมมือกับตำรวจ
- ควรเน้นการออกไปเยี่ยมเยียนประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของตำรวจด้านการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม
- การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นนั้น ตำรวจจะต้องเสริมสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวก โดยปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือ ศรัทธา และยอมรับของประชาชนเสียก่อน

